

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta
Katedra učitelství

**Rozvod a jeho vliv na partnerské vztahy
dospělých dětí**

**Divorce and Its Influence on Children in
Adult Relationships**

Bakalářská práce

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta
Katedra učitelství

**Rozvod a jeho vliv na partnerské vztahy
dospělých dětí**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ivana Nováková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Rozvod a jeho vliv na partnerské vztahy dospělých dětí“ vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného, nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. 6. 2014

.....

Poděkování

Děkuji touto cestou PhDr. Ivaně Novákové za odborné vedení bakalářské práce, její cenné rady a trpělivost při vedení.

Rovněž bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří byli ochotni věnovat mi čas a byli vstřícní při získání potřebných informací a podkladů. Děkuji.

ANOTACE

Předkládaná práce se zabývá rodinou, rozvodem a jejich vlivem na partnerské vztahy dospělých dětí. Teoretická část je zaměřena na rodinu, dospělost, manželství a rozvod. Bakalářská práce definuje základní pojmy vztahující se k dané problematice. Dílčím cílem teoretické části je porovnání vývoje sňatečnosti, rozvodovosti a počtu rozvedených rodin s nezletilými dětmi v letech 2005-2013.

Ve výzkumné části se práce věnuje pomocí polostrukturovaného interview vztahům dospělých respondentů z úplných a rozvedených rodin. Na konci kvalitativního výzkumu jsou analyzována získaná data od respondentů z úplných a rozvedených rodin.

Klíčová slova: rodina, funkce rodiny, dítě, dospělost, partnerské vztahy, manželství, rozchod, rozvod.

ANNOTATION

This thesis is focusing on divorce, and how divorce can effect the establishment of partnerships adult children. In the theoretical section explains the basic concepts of family, adulthood, marriage and divorce, necessary for the problems of thesis. Partial goal of the theoretical part is to compare the evolution of marriage, divorce and the number of divorced families with minor children in the years 2005-2013.

In the research part, is thesis dealing with using a semi-structured interview with relationship of adult respondents from two-parent and divorced families. At the end of qualitative research are analysed obtained data by respondents from two-parent and divorced families.

Keywords: family, functions of the family, child, adulthood, partner relationships, marriage, separation, divorce.

OBSAH

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Rodina.....	11
1.1. Historická podmíněnost rodiny	11
1.2. Současná rodina	13
1.3. Definice rodiny	14
1.4. Stabilita rodiny	15
1.5. Funkce rodiny	16
1.6. Rodinné právo.....	19
6.1.1. Principy rodinného práva	19
2. Dospělost.....	20
2.1. Definice dospělosti z různých hledisek	20
2.2. Vývojové etapy dospělého člověk	21
3. Manželství	22
3.1. Sňatek	24
1.3.1. Formy uzavření manželství.....	24
3.2. Sňatečnost 2013	25
4. Rozvod.....	26
4.1. Historický vývoj rozvodu.....	26
4.2. Definice rozvodu.....	27
4.3. Pojem rozvodovost	28
3.4.1. Rozvodovost v České republice.....	28
4.4. Příčiny rozvodů.....	32
4.4.1. Rozvod a nezletilé dítě	35
4.5. Aktuální právní úprava rozvodu v České republice.....	36
II. PRAKTICKÁ ČÁST	38
5. Výzkum	39
5.1. Kvalitativní výzkum	39
5.2. Cíle výzkumu	40
2.5.1. Předpoklady	40
5.3. Výběr výzkumného vzorku, charakteristika a jeho velikost.....	41

5.4.	Zvolená metoda a nástroje sběru kvalitativních dat	43
5.5.	Představený vybraných respondentů	44
5.6.	Metoda analýzy kvalitativních dat	51
6.	Výsledky výzkumu	52
6.1.	Pohled na dlouhodobé vztahy	52
6.2.	Založení rodiny	53
6.3.	Manželství	54
6.4.	Rozvod	54
	ZÁVĚR.....	56
	Seznam použitých zdrojů	58
	Seznam použitých zkratk	63
	Seznam tabulek, grafů a obrázků	64
	Seznam příloh k bakalářské práci	65

ÚVOD

O tematiku rodiny a rozvodu se zajímám již delší dobu. Prvotním podnětem bylo bližší poznání obou rodin mého přítele, který má již dvanáct let rozvedené rodiče. Dodnes nedospěli k dohodě a přesto, že je příteli dvacet tři let, rodiče mu svými spory, které jsou spojeny s bolestivým rozvodem, často komplikují život. Ještě větší zájem o dané téma ve mně vyvolala skutečnost, že během dvou let se rozvedly tři rodiny s malými dětmi (tři, pět a jedenáct let), které mi jsou velmi blízké. V těchto rodinách působím jako au-pair. Navštěvuji je víceméně každý týden a podílím se zde na výchově dětí téměř od jejich prvního roku života. Vidím, že důsledky výchovy v rodině i mimo ni, stejně jako rozvodu se na dětech projevují rozmanitým způsobem. Ať už ve formě změn chování, reakcí, emocí, nálad i jejich schopnostech a již naučených dovednostech. Mám možnost také vidět, jak velký může mít vliv odloučení dvou lidí na samotné aktéry rozvodového řízení i na jejich široké okolí.

Dříve byl rozvod ojedinělou formou rozchodu manželů, ale v současnosti se stal zcela běžnou a tolerovanou záležitostí naší společnosti. Můžeme říci, že rozvod je charakteristickým rysem moderní společnosti, kde pojmy manželství a úplná původní rodina, ztrácejí význam trvalosti. Osobně nevím o nikom, kdo by v dnešní době neznal pojem rozvod. I přesto, že je rozvod v dnešní době svobodným rozhodnutím, nenajdeme asi nikoho, kdo by toto období zvládal bez problémů. Mám pocit, že přátelé a známí z rozvedených rodin mají více problémů ve vztazích a osobním životě než přátelé a známí z úplných rodin. Proto jsem se rozhodla absolvovat kvalitativní výzkum pomocí polostrukturovaného interview, ve kterém budu zjišťovat, zda se má domněnka může zakládat na pravdě či nikoli.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Strukturu teoretické části tvoří čtyři kapitoly. V první kapitole se za pomoci dostupné literatury věnuji otázkám rodiny, její historické posloupnosti, snažím se najít podobnost a propojení definic rodiny z hlediska různých autorů, poukazuji na stabilitu, základní funkce a strukturu rodiny. Zmiňuji také legislativní úpravu České republiky týkající se rodiny. Ve druhé kapitole je definován pojem dospělost a uvedeny vývojové etapy v dospělosti. Následně kapitola třetí se zaměřuje na instituci manželství, její charakteristiky a formy v různých společnostech. Je popsán pojem sňatečnost a zpracován vlastní graf sňatečnosti v letech 2005-2013 podle údajů Českého statistického

úřadu. Tématem čtvrté kapitoly je samotný rozvod, jeho okolnosti, historický vývoj, příčiny, pojem rozvodovost a jeho ukotvení v legislativě České republiky. V této kapitole jsou mnou vypracovány dva grafy a tři tabulky pro lepší přehlednost údajů čerpaných z Českého statistického úřadu.

Na teoretickou část navazuje praktická, která je rozdělena do dvou kapitol. V páté kapitole bakalářské práce, je vysvětleno, proč jsem si zvolila právě metodu kvalitativního výzkumu, jsou specifikovány cíle a předpoklady praktické části. Dále uvádím výběr výzkumného vzorku, charakteristiku a jeho velikost. Navazuje zvolená metoda kvalitativního výzkumu, nástroje sběru dat, charakteristika respondentů a metoda analýzy kvalitativních dat. Kapitola šestá, je věnována samotnému zpracování a vyhodnocení výzkumu. Závěr šetření je vyvozen na základě polostrukturovaných interview, provedených s jedenácti respondenty.

Problematikou rodiny a rozvodů se u nás v současnosti zabývají odborníci jako Oldřich Matoušek, Tomáš Novák, Ilona Špaňhelová, Milena Hrušáková a Ivo Možný. V minulosti to byli především Zdeněk Dytrych a Zdeněk Matějček. Ze zahraničních autorů se věnují problematice především Heather Smith, Barbara Coloroso a Richard A. Warshak.

Cílem mé bakalářské práce bude porovnat osoby z rozvedených a úplných rodin. Chtěla bych zjistit, zda rodina a případný rozvod rodičů ovlivňuje jejich dospělé děti v partnerských vztazích a jak se potomci z rozvedených i úplných rodin staví v dospělosti k instituci manželství jako takové. Dílčím cílem je v teoretické části porovnat vývoj sňatečnosti, rozvodovosti a počty rozvedených rodin s nezletilými dětmi v letech 2005-2013.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina

„Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti.“ (Matoušek, 2003, s. 9) Rodina propojuje generace, vytváří mezi nimi kontinuitu a pouta solidarity. První setkání dítěte se závazným modelem společnosti je právě v rodině. Ta předurčuje jeho osobní vývoj, vztahy k jiným skupinám lidí, orientuje ho na určité hodnoty a vystavuje různým konfliktům, také poskytuje mu podporu. „Každá lidská kultura přizpůsobuje rodinu svým potřebám a tradicím.“ (Matoušek, 2003, s. 21) Rodina a vše, co s ní souvisí se zdá být samozřejmostí. Lze o ní takto mluvit i přes to, že se často uvádí, že současná rodina je v krizi a ozývají se názory, které předpovídají blížící se konec dosavadních rodinných pout a vazeb. (Horský, J., Seligová, M., 1997)

1.1. Historická podmíněnost rodiny

Rodina se od počátků věků vyvíjí, v každém období má odlišný charakter, který se utváří již od pravěku. Následujících několik stran věnuji přiblížení společnosti a postavení rodiny, popř. rozvodu podle časové osy.

Pravěk

„Ve všech společnostech je nejmenší jednotkou lidské společnosti rodina.“ (Matoušek, 2003, s. 24) V pravěku se lidé živili lovem a sběračstvím. Rodiny byly malé, s nízkou porodností a minimální frekvencí sexuálních kontaktů mezi dospělými. Předávaly se zde zkušenosti a zvyklosti, základem bylo, aby rod přežila. Postupné oteplování klimatu dovolilo lidem usadit se na jednom místě, pěstovat rostliny i chovat zvířata pro svou potřebu. S trvale obydlenými sídly se rozvíjí řemesla, obchod, vojenství a začíná majetková diferenciací. Vedoucí postavení získávají muži – přechod v patriarchální rodiny. Stoupá počet dětí v rodinách i počet obyvatel na určitém území.

Starověké Řecko a Řím

Rodina ve starověku byla striktně patriarchální. Postavení ženy v rodině bylo podřízené, zdržovala se doma, pečovala o domácnost a vzdělávala se minimálně. Muž pobýval doma málo a s ženou komunikoval jen občasně, neženil z lásky, ale aby měl

mužského následovníka. „*Dítě bylo považováno za plnoprávnou bytost až v okamžiku, kdy dostalo jméno.*“ (Matoušek, 2003, s. 27) Po narození dítěte jej otec prohlédl a mohl jej zavrhnout, odložením dítěte se regulovala velikost rodiny. Pokud byla žena muži nevěrná, mohl se s ní bez všech formalit rozvést. Dbalo se na práva otců, vdaná žena mohla podstoupit potrat pouze v případě, že měla manželův souhlas.

Nemajetné ženy mohly i pracovat (např. švadleny, porodní báby, kojné, kadeřnice, vychovatelky). Prosazovaly se také v politickém životě, avšak rodina byla stále striktně patriarchální. Rozvody v Římě byly častější než v Řecku. „*Souběžně s nástupem císařství zanikají staré formy uzavírání manželství.*“ (Matoušek, 2003, s. 28)

Středověk

Podle Matouška je velmi obtížné dopátrat se, jak vypadala evropská rodina v raném středověku. Není k dispozici materiál srovnatelný s řeckými dramaty či filozofickými spisy. Panoval patriarchát, mužům bylo tolerováno mnohoženství, existovaly i ženy žijící s více muži najednou (např. bratři, syn a jeho otec). Po sňatku byla striktně vyžadována věrnost žen. S křesťanstvím, došlo k rozdělení společnosti. Nastal přechod na peněžní hospodářství. Rodina je ve středověku institucí, bez níž by jedinec nemohl téměř existovat. Běžné je soužití širších rodin, avšak tří a vícegenerační je vzácností vzhledem k nízkému průměrnému věku lidí. Dětství trvá zhruba do osmi let, pak se dítě stává dospělou osobou, jelikož začne pracovat v zemědělství nebo odchází do učení. Středověká rodina se v mnohém podobá rodině antické (vedoucí postavení muže, podřízenost žen, oddělenost mužských a ženských rolí, vázanost na majetek).

Renesance

Myslitelé žádají, aby byla posílena jedinečnost rodiny (časté odkládání dětí do nalezinců, odesílání do špatně vedených internátních škol nebo cizích rodin). Sílí proces ženské emancipace. Ženy žádají naprostou rovnost mužů i žen před zákonem a právo na zcela svobodnou volbu manželského partnera, určenou pouze citovou náklonností. Ženám středních vrstev byla dostupná povolání, o která muži neměli zájem. Prodávaly plátno, obchodovaly na tržištích s kořením, šily a prodávaly punčochy, rukávce, okruží a jiné oděvní součástky, tkaly a rozvázely po jarmarcích šlojíře a roušky. (Janáček, 1987) Ženy začaly pozvolna pracovat v manufakturách. Vznikl první ženský politický klub.

Průmyslová revoluce – 18. století – počátek 20. století

Industrializace přenesla pracovní místo z rodiny do továrny a soustředila obyvatele do měst. Na přelomu 19. a 20. století začaly v průmyslu více pracovat ženy, někde i děti. Zavedení povinné školní docházky (na počátku 50. let 18. století) odvedlo děti na větší část dne z rodin.

Domácí práce se stala pro ženu přítěží a izolovala ji od společenského dění. Na trhu práce měla žena horší postavení než muž. Větší pracovní zatížení žen, které nebylo kompenzováno žádnými výhodami a vyvolávalo napětí v rodinách. Muž přestal být jediným živitelem rodiny, rodina ztratila pevný společenský status. Prestiž muže v rodině začala klesat. V roce 1792 byl také uzákoněn rozvod, manžel měl právo na své mužské potomky starší sedmi let, žena byla po rozvodu ekonomicky znevýhodněna. Tento vývoj však přerušila Napoleonova vláda, která v roce 1816 rozvod zrušila.

1.2. Současná rodina

Do dnešní doby si rodina podržela výchovnou funkci jen vůči nejmenším dětem. *„V ní se zdá nezastupitelná. Jinak je rodina místem uspokojování citových potřeb, místem přerozdělování ekonomických hodnot, místem konzumu, rekreace a v neposlední řadě také útočištěm před veřejným světem.“* (Matoušek, 2003, s. 34)

Rodina je společenství, které dává příležitost k uplatnění trvalých hodnot, jakými jsou láska a přátelství. Zprostředkovává také nepřímo kulturní hodnoty a to tím, že volí školu, do které dítě půjde. Nejcennějším statkem, který dnes rodina dětem předává, není majetek, ale vzdělání. Můžeme často pozorovat tlak rodičů na školní výsledky dětí.

V bezdětném manželství obvykle funguje demokratické dělení úkolů v domácnosti, vaří a uklízí ten, kdo má více času. Pokud tomu tak není, ženy obvykle neprotestují, tolik jim to nevádí, protože práce o domácnost není moc. Ovšem s narozením prvního potomka přibývá rodinných povinností. Po narození potomka a v průběhu mateřské dovolené převezme většinou úkoly spojené s péčí o domácnost rodič, který je s dítětem doma a pečuje o něj. Pak nastává zlom, když má pečující rodič zájem nastoupit znovu do zaměstnání. Často je potřeba změnit nastavení rodiny a do

péče o domácnost se musí zapojit oba rodiče, to však vede často k hádkám a v krajním případě i k rozpadu rodiny. (Dudová, 2012, s. 8-11)

Velký vliv na tradiční chápání rodiny měla také postupná emancipace žen. Dostaly možnost kariérního růstu a zakládání rodiny odsouvají do pozdějšího věku. V současnosti je velký prostor pro cestování, jsou nepřeborné možnosti dlouhodobého studia nejen v České republice, ale i v zahraničí a je zde i více příležitostí k založení soukromého podnikání. Celkově klesá ochota partnerů vstupovat do manželství a přivádět na svět děti. Není to jednoduchý úkol, brát na sebe odpovědnost za jejich osud a výchovu. Stoupá věk, kdy lidé do manželství vstupují a zvyšuje se i počet rozvedených rodin.

Zvyšuje se také počet nesezdaných párů, které zakládají rodiny. „*V současnosti 44 % Západoevropanů považuje koncept manželství za zastaralý a nerelevantní pro současné životní podmínky a 77 % považuje dlouhodobé soužití partnerů za stejně dobré jako manželství.*“ (Prokop, 2012, s. 25) Bohužel u nesezdaných párů je pětikrát větší riziko rozchodu než u páru manželského. Pokud se tedy dítě narodí nesezdanému páru, má pětikrát větší pravděpodobnost, že bude vystaveno rozchodu svých rodičů. Vzniklá situace pro dítě představuje nadměrný stres a ohrožuje jeho vnitřní pohodu během dětství i dospívání. V rodinách nesezdaných párů se také častěji objevují paralelní milenecké vztahy, týrání dětí a domácí násilí.

1.3. Definice rodiny

Rodina je jednou z nejvýznamnějších institucionálních jednotek v každé společnosti. Ve společenských vědách bylo vytvořeno mnoho definic, které vysvětlují, co je to rodina. Tyto definice ji charakterizují většinou především z hlediska jejího postavení ve společenském systému, z hlediska vazeb, sociálních funkcí a základních sociálních procesů, které v ní probíhají. (Lovasová, 2006, s. 5)

Základní definice se shodují v tom, že rodina je společenská skupina jedinců, kteří jsou spojeni pokrevními vztahy, právními svazky (manželství, adopce) a společnou domácností. Dospělí členové pak zodpovídají za výchovu dětí a plní společensky uznané role, vyplývající z jejich rodinného soužití. (Matoušek, 2008; Giddens, 1999; Dunovský a kol., 1999)

Na každou rodinu působí celá řada vlivů. Můžeme tedy v širším sociálním kontextu říci, že rodina je součástí makrosystému, mikrosystému a mezosystému. (Plaňava, 2000, s. 129)

Makrosystém

Místo, kde rodina žije i hospodářský rozvoj společnosti. Řadíme sem obecně sdílené přesvědčení, názory, tradice a ideologie, které určují strukturu dané sociální skupiny. Makrosystém představuje určitý rámec, kde probíhají změny a posuny. (Macek, 2003, s. 25)

Mikrosystém

Záležitosti vnitřního života rodiny, zdravotní stav členů rodiny, výchovný styl a trávení volného času, tedy každodenní život. Zahrnuje nejbližší osoby a objekty, se kterými přichází člověk do přímého a bezprostředního kontaktu (např. rodina, škola, práce, vztahy). Tento systém se dramaticky mění během adolescence a mladé dospělosti, jelikož některé dosavadní vztahy končí a vytvářejí se nové. (Macek, 2003, s. 26)

Mezosystém

Tvoří např. vztah mezi mužem a ženou, na který může působit primární rodina, vzdělání, profese, temperament. Skládá se ze vzájemných vztahů mezi různými mikrosystémy navzájem (rodina, práce). Staré mikrosystémy přestávají fungovat a objevují se nové (např. přechod ze základní školy na střední). (Macek, 2003, s. 25-27)

1.4. Stabilita rodiny

Podle Matouška a Pazlarové (2010) lze rozdělit stabilitu rodiny takto:

Pevná

Vztahy mezi jednotlivými členy rodiny jsou pevné, trvalé a vyvážené.

Narušená

Závažnější poruchy nebo problém, ve vztazích mezi rodiči, které ještě nenarušují soudržnost rodiny a nedotýkají se přímo života dětí.

Rozvrácená

Závažné poruchy ve vztazích mezi rodiči, které vedou k rozvratu až rozpadu manželství a zasahují do života dítěte.

1.5. Funkce rodiny

Mezi základní funkce nukleární rodiny¹, které definuje Dunovský (1999, s. 92-93) řadíme tyto čtyři.

Biologicko - reprodukční

Reprodukce znamená přirozený proces obměny, obnovy, zahrnuje porodnost, úmrtnost, spočívá i v duchovní obnově společnosti, v přenášení zkušeností a tradic z generace na generaci. Za poruchu této funkce se považuje, když rodiče mít děti nemohou (bohužel těchto párů neustále přibývá) nebo dokonce děti mít nechtějí. Pomoci může umělé oplodnění nebo adopce.

Ekonomicko – zabezpečovací

Rodina je jednotka, která má společné hospodářství, funguje zde určitá dělba práce, v době, kdy žena pečuje o malé děti, zajišťuje obživu obvykle muž. Prostředky obživy jsou v rodině přerozdělovány tak, aby i ti, kteří je z nějakého důvodu nemohou obstarávat, z nich měli užitek. Rodina je skupinou, v níž vládne ekonomická solidarita. Pomoc státu v této funkci se děje prostřednictvím dávek státní sociální podpory a dávkami státní sociální péče.

Socializačně – výchovná

Socializací rozumíme polidštění. Rodina je první sociální skupinou, učí dítě přizpůsobovat se, osvojovat si normy chování, pravidla, návyky, dovednosti, znalosti, seznamuje dítě s rodným jazykem a učí ho mluvit. Rodina je příkladem i vzorem, učí dítě poznávat okolní svět a pomáhá mu zapojovat se do společnosti. Vychovat a naučit jedince být harmonickou osobností, žít a být člověkem, je velmi náročné.

¹ rodina, kterou tvoří otec, matka a jejich děti

Všemu tomu polidštění napomáhá i stát prostřednictvím škol, školských zařízení, výchovných ústavů, poradenstvím.

Emocionální = citová

Nejdůležitější funkce, je nenahraditelná a nelze v ní nijak pomoci. Rodina je společenství, které je udržováno citovými pouty. Mezi mužem a ženou by měla být ochota, obětavost, laskavost a to vše se přenáší i na dítě, vzniká výrazná zpětná vazba citového vztahu rodičů k dětem. Toto je platné i pro další příbuzné. Nezajištěný pocit bezpečí a citového zázemí vede u dítěte a později i dospělého k nejistotě, úzkosti, komplexům méněcennosti a pocitům viny. Ty mohou pak vést k obranným, útočným a únikovým reakcím či neurózám.

Rodinu, která zvládá plnění všech těchto a mnohých dalších funkcí², můžeme označit jako rodinu funkční. Funkčností rodiny se zabývalo mnoho odborníků, mezi nimi například již zmiňovaný Jiří Dunovský, který sestavil dotazník, na jehož základě se zjišťuje funkčnost rodiny a její schopnost pečovat o dítě, tzv. Dotazník funkčnosti rodiny (ve zkratce DFR)³. Na základě výsledku DFR dělí rodiny z hlediska fungování do čtyř kategorií.

Dělení rodiny z hlediska fungování

Funkční rodina

Rodina plní všechny základní funkce, vše směřuje ve prospěch dítěte. Takových rodin je v běžné populaci až 85%.

² Další funkce můžeme vyvodit z detailnějšího pohledu na rodinné fungování. Patří mezi ně například funkce ochranná, rekreační apod.

³ Tento dotazník se opírá o hodnocení osmi diagnostických kritérií: složení rodiny, stabilita rodiny, sociálně ekonomická situace (vycházející z věku, z rodinného stavu, vzdělání, zaměstnání rodičů, z příjmu a bydlení rodiny), osobnost rodičů (jejich zdravotní i psychický stav a úroveň jejich společenské adaptace), osobnost sourozenců, osobnost dítěte, zájem o dítě, péče o dítě.

Problémová rodina

Rodina, v níž se vyskytuje závažnější porucha funkce rodiny, ale neohrožuje to její stabilitu. Je schopna problémy řešit vlastními silami. Pro pracovníky OSPOD je tu znamením zvýšené pozornosti a sledování. Takové rodiny tvoří 12-13 %.

Dysfunkční rodina

V rodině jsou vážnější poruchy některých funkcí a je ohrožena jako celek. Rozhodně je zapotřebí pomoci zvenčí, rodina své problémy nedokáže řešit vlastními silami. Výskyt v populaci jsou asi 2%.

Afunkční rodina

Rodina absolutně neplní své základní funkce, dítě je ohroženo a z takové rodiny musí být většinou odebráno. V populaci je asi 0,5% takovýchto rodin. (Dunovský, 1986, s. 25-28)

Další dělení rodiny

Rodina umožňuje jednotlivci, aby v ní našel oporu, dává mu svobodu a pocit osobní odlišnosti. Každá rodina musí mít ohraničené mezigenerační hranice, jasnou hierarchii rolí a vymezení jejich obsahů. Velmi důležitá je také struktura (složení) rodiny.

Rodina úplná

Oba vlastní rodiče dítěte žijí v manželství s dítětem nebo dětmi vlastními i nevlastními.

Rodina neúplná

Jeden z rodičů žije osaměle s dítětem nebo dalšími dětmi.

Rodina doplněná

Vlastní rodič žije s dítětem v novém manželství s jiným partnerem.

Rodina náhradní

Adoptivní rodiče, pěstounská péče.

Rodina družská

Rodina nebyla legálně ustanovena, rodiče žijí s dítětem bez uzavření sňatku.

Rodina rozšířená

Dítě žije u babičky, tety, nebo jiných příbuzných. (Střelec, 1992)

1.6. Rodinné právo

Rodinné právo upravoval do konce minulého roku 2013 zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ze dne 4. prosince 1963, ve znění pozdějších novel. *„Z nejobecnějšího hlediska můžeme rodinné právo v objektivním smyslu vymezit jako souhrn právních norem, které regulují manželské a rodinné vztahy“*. (Hrušáková, Králíčková, 2006, s. 12-14)

Legislativní ukotvení rodinného práva však prošlo v letošním roce velmi výraznou změnou. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině byl od 1. 1. 2014 nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ten se zabývá českým občanským právem a je rozdělen do pěti částí o 17 hlavách. Rodinné právo se nachází v druhé části občanského zákoníku a je složeno z pěti hlav.

6.1.1. Principy rodinného práva

K vymezení principů rodinného práva lze přistoupit ze dvou pohledů.

1. *„Principy týkající se jednotlivých druhů rodinně právních vztahů.“* (Hrušáková, Králíčková, 2006, s. 16) Mezi tyto principy můžeme zařadit princip monogamie, dobrovolnosti při uzavírání manželství, zásada rozlučitelnosti manželství, rovnost muže a ženy v manželství, rovné postavení dětí narozených v manželství i mimo manželství, apod.

2. Dále lze vymezit obecné principy dotýkající se všech druhů rodinně právních vztahů, bez ohledu na jejich subjekty. Jedná se o takové principy, jejichž obecná platnost nepodléhá žádným ideologizujícím vlivům. *„V tomto smyslu lze pak jako principy rodinného práva vymezit tři následující principy: 1) princip blaha dítěte, 2) princip rovnosti subjektů, 3) princip vzájemné pomoci.“* (Hrušáková, Králíčková, 2006, s. 16)

2. Dospělost

Dospělostí ztrácíme priority, které jsme měli jako děti a nastupují povinnosti, jež se pojí s tímto životním obdobím. V následující kapitole je nastíněna definice dospělosti z různých hledisek.

2.1. Definice dospělosti z různých hledisek

Dospělý, dospělost - jedná se o základní andragogický pojem, který nelze tak jednoznačně definovat. Lze jej charakterizovat z různých pozic a východisek:

Komenský - Muž je člověk, který dosáhl mezníku vzrůstu i sil. Je schopný životních úkolů a skutečně zahajuje ten druh života, k němuž se připravil.

Příhoda (vývojová psychologie) – *„Stav, jehož každý živočich dosahuje, když doroste do konečné velikosti a síly, již potřebuje k vykonávání samostatných činností v životním přizpůsobení.“*

Ústava - rozlišuje dvě formy dospělosti a to pasivní (18 let) a aktivní (21 let).

Jochmann – *„Dospělost je charakterizována ukončením vývoje ve třech dimenzích - somatické, psychické a sociální.“*

Petřková - Vymezuje dospělost časově. Je to životní prostor, navazující na mládí, který vede ke smrti.

Dle právních norem – *„Člověk, který ukončil školskou přípravu a vstoupil na trh práce (event. do domácnosti).“*

Vymezení ISCED – *„Vychází z předpokladu, že věk musí sloužit jako delimitační vymezení mezi mladou a dospělou generací. Podle tohoto vymezení je dospělá osoba "zpravidla od 15 let a starší".“*

Ve vývojové psychologii je dospělost členěna na tři životní etapy: 20-30 let mecitma, 30-45 let adultium a 45-60 let interevium, přičemž funkčnost jednotlivých období je různými autory pojmána různě. (Andromedia.cz, 2014)

2.2. Vývojové etapy dospělého člověk

1. časná dospělost – (zhruba od 20 do 25-30 let), přechodné období mezi adolescencí a plnou dospělostí, dospělost je zde vymezena vzhledem ke třem kritériím: věku, k převzetí určitých vývojových úkolů a k dosažení určitého stupně osobní zralosti

2. střední dospělost – (asi do 45 let), období plné výkonnosti a relativní stability

3. pozdní dospělost – (asi do 60-65 let)

4. stáří

(Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 167)

Ve své praktické části jsem se zaměřila na období mladé a střední dospělosti. Podle Vágnerové (2007) „*je věkové rozmezí mladé dospělosti mezi 20 až 35 roky života jedince, tedy o něco později než jak dospělost upravuje náš právní systém institutem zletilosti,*“ neboť podle autorky hranice právní zletilosti není společností akceptována jako zásadní signál pro změnu statusu mladého člověka.

Období mladé dospělosti je v psychosociální rovině spojeno především se schopností přijmout a zvládnout následující vývojové úkoly:

- **profesní roli**, jako schopnost systematické práce a omezení aktuálních potřeb ve prospěch povinnosti a jako uspokojení psychických potřeb, mezi něž patří potřeba nových zkušeností a rozvoj nových kompetencí, potřeba sociálního kontaktu, potřeba seberealizace, potřeba samostatnosti a nezávislosti, nebo potřeba otevřené budoucnosti;
- **stabilní partnerství**, jako prožitek naplněného intimního vztahu a jeho vliv na další sociální vztahy;
- **rodičovství**, jako primárně biologicky podmíněná role, zároveň ale také jako přijetí osobní zodpovědnosti a emoční zainteresovanosti na dítěti.

(Vágnerová, 2007, s. 11-18)

3. Manželství

Předchozí kapitola byla věnována především rodině a nyní se zaměřuji na téma manželství. Toto téma je v mé práci velice důležité, jelikož bez uzavření manželství by k rozvodu ani dojít nemohlo.

Definice manželství je popsána v ustanovení § 655 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. Uvádí se zde, že manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý za zákonem stanovených podmínek, přičemž hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Tento vstup je doprovázen svatebními rituály. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník vymezuje to, za jakých podmínek je možno manželství uzavřít nebo ukončit, dále definuje, kdo se může stát manželem či manželkou, práva a povinnosti manželů k sobě navzájem, k dětem a ostatním příbuzným a společnosti obecně. Manželství samo o sobě také příbuzenské vztahy generuje. Manželství též významně vymezuje majetkové poměry manželů, pokud nejsou upraveny jinou občanskoprávní smlouvou. Je to svazek, kde muž i žena očekávají celoživotní trvání. Manželství dává „*sexuální a ekonomické právo oběma partnerům a uděluje společenskou totožnost dětem.*“ (Murphy 2004, s. 74)

Velmi dlouho bylo odborné i obecné povědomí o rodině a partnerském vztahu mezi mužem a ženou spojováno výhradně s manželstvím, které mělo v oblasti soužití muže i ženy výsadní postavení. Bylo uznáváno jak společností, tak náboženskými institucemi a právním systémem. Manželství lze vymezit sociálně, jako malou skupinu, jež spojuje dvě dosud cizí rodiny novým vztahem příbuzenství. Dále psychologicky, jako vědomí příslušnosti partnerů k manželství a z něj plynoucích rolí a životního stylu s typickými styly komunikace, normami, hodnotami a strategiemi řešení konfliktů. (Vágnerová, 2007)

V křesťanství bylo manželství koncipováno jako instituce, která je těmi, kdo ji uzavřeli, nezrušitelná. Rodinu, která na základě tohoto svazku vznikla, považují za doživotní. „*Trvalost svazku a rodiny byla garantována transcendentním imperativem: Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.*“ (Možný, 2002, s. 20) Toto pojetí manželství je v době moderní sekularizace atakováno pojetím manželství na základě občanské smlouvy, smlouvy jako „*právního kontraktu, který je vypověditelný kteroukoli ze stran.*“ Premoderní ekonomická povaha manželského svazku, jako formy organizace práce na

zemědělské půdě, byla v moderní době nahrazena „*fenomémem romantické lásky*“ a manželství na základě individuální náklonnosti a stability závislé především na spokojenosti obou stran v soužití. „*Začal růst počet rozvodů a opakovaných manželství.*“ (Možný, 2002, s. 20)

F. Pávek (1987) rozděluje základní dimenze manželství na citovou, právní a mravní neboli majetkovou. V citové dimenzi vyzdvihuje „*genezi lásky milenecké na lásku manželskou, tuto genezi vnímá především jako přeměnu romantické lásky jako impulsu pro vstup do manželství v takové vlastnosti jako snášenlivost smysl pro domácnost a podobně.*“ Mravní a právní dimenze znamená, že „*manželství je na rozdíl od nesezdaného soužití v plném souladu se zásadami morálky naší společnosti, které byly povýšeny na zákon.*“ (Pávek, 1987, s. 23) Manželé by také měli „*mít mravní odpovědnost za vytváření a upevňování manželství a rodiny.*“ Majetkovou dimenzí se rozumí specifika majetkových vztahů v rámci manželství, která jsou odlišná od ostatních majetkových vztahů a mají v rámci právního systému určitou výjimečnost.

Existují tři základní formy manželství – monogamie, polygynie, polyandrie. Nejčastější formou manželství je monogamie neboli párové manželství. Termín vznikl ze spojení řeckých slov *gamos* (manželství, jednota) a *manos* (jeden, sám). Tento typ je běžný a legální v naší společnosti. Druhou nejrozšířenější formou je polygynie neboli mnohoženství, kdy muž uzavře sňatek s více ženami. Nejméně vyskytovanou formou je polyandrie, kde žena uzavírá sňatek s více muži. (Murphy, 2004, s. 81-85) S takovýmto soužitím se můžeme setkat např. u Eskymáků či Tibetanů. Existují i kultury, kde je možné kombinovat polygynii s polyandrií.

Manželství se také občas neobejde bez konfliktů. To popisuje Pávek ve své knize „*Manželství na zkoušku*“. Konflikty, provázející život manželů, jsou podle jeho názoru jednak rázu obecného a jednak čistě osobní. „*Konfliktnost manželského soužití vyplývá nejčastěji z následujících příčin:*

1) *z vnitřní konfliktnosti ženy či muže, ze zdravotního stavu, temperamentu, motivů jednání, z jejich reakce na neúspěchy, na nesplněné požadavky a potřeby;*

2) *z rozporů, které zákonitě vznikají při vytváření volní totožnosti a volního souladu v oblasti bydlení, domácnosti, financí, trávení volného času, intimního života a v oblasti péče o děti.*“ (Pávek, 1987, s. 117)

Kimplová také upozorňuje na to, že „do manželství nevstupujeme jako tabula rasa. Nezakládáme tedy rodinu s „čistým štítem“, ale jsme ovlivněni předchozími očekáváními, získanými vzorci chování, aj.“ Předpokladem pro změnu našich postojů je pochopení souvislostí a získání nadhledu, který nám pomůže předcházet nedorozuměním a následným krizím. (Kimplová, 2008, s. 13-14)

Je dobré si uvědomit, že partnerský život nebudujeme na zelené louce, každý z nás je ovlivněn původní rodinou a prostředím, ve kterém vyrostl. I když nebydlíme společně s rodiči nebo lidmi, kteří nás vychovali, jejich vliv, hodnoty a zvyky si neseme v sobě a projeví se i bez našeho vědomí. (Kramulová, 2012, s. 22)

3.1. Sňatek

Manželství vzniká na základě sňatku. Svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, že spolu vstupují do manželství. Sňatečný obřad je veřejný a slavnostní; činí se v přítomnosti dvou svědků. (zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

Svatbou dává partnerská dvojice svému okolí na vědomost vznik nového lidského společenství, tedy manželství. Mezi novomanželi též dochází k významné změně poměrů, neboť končí období namlouvání a volné milostné soutěže. Plaňava uvádí, že „samotný svatební obřad lze pojmout i jako ústně smluvně stvrzený a nadosobní autoritou posvěcený vznik nové životní situace, zavazující zúčastněné strany k určitému jednání.“ (Plaňava, 1998, s. 106-107)

1.3.1. Formy uzavření manželství

Sňatek je jednorázovým a formálním aktem, mění rodinný stav obou zúčastněných a zasahuje také do struktury jejich původních rodin. Patří do významných demografických událostí a je jedním z nejdůležitějších mezníků rodinného a životního cyklu. „Uzavření sňatku je spjato s dodržováním mnoha pravidel daných společností. Univerzálně platným pravidlem je v současné době zákaz incestu. Příprava na sňatek je od pradávna spojována s nejrůznějšími rituály, zvyklostmi, pověrami, náboženskými normami. Je to akt společnosti a společnost na něj tudíž dohlíží. Náš právní řád umožňuje uzavřít občanský sňatek, církevní sňatek a registrované partnerství.“ (Kalibová a kol., 2009, s. 35-36)

3.2. Sňatečnost 2013

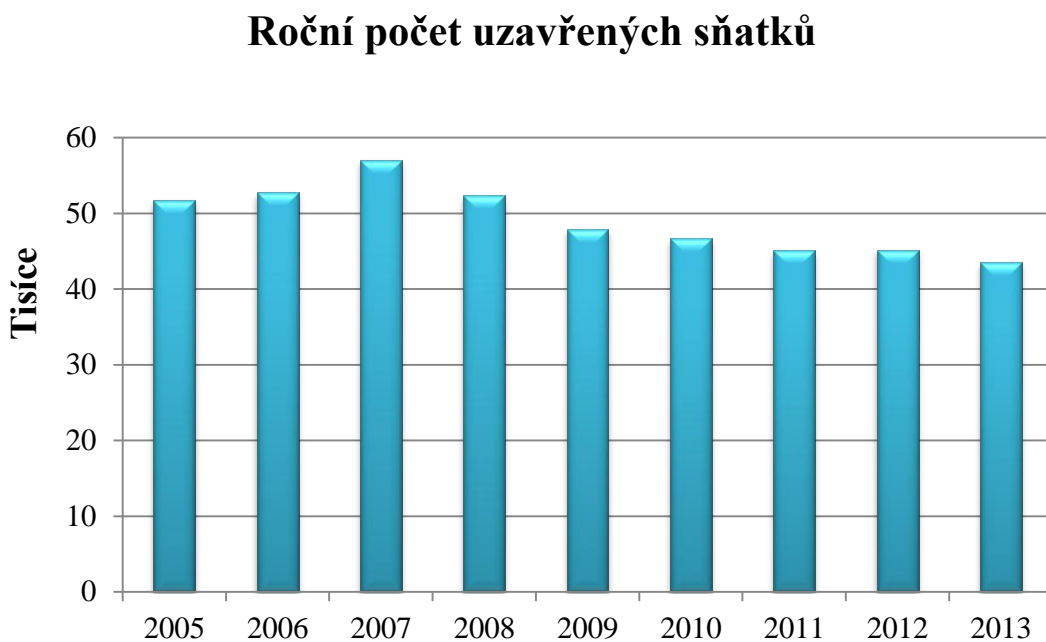
Je dle sociologického slovníku definována jako „uzavírání sňatků na základě zákonem daných podmínek, sledovaných jako hromadný demografický jev.

(Velký sociologický slovník, 1996, s. 1003)

V roce 2013 bylo uzavřeno 43,5 tisíce manželství, o 1,7 tisíce méně než o rok dříve. Jedná se o nejnižší počet uzavřených manželství od roku 1918. Po roční stagnaci se počet sňatků dále snížil, a to jak u svobodných, tak u rozvedených osob. Nižší byla také celková úroveň sňatečnosti. Nejvíce sňatků v roce 2013 se konalo v těchto měsících: červen (8,3 tisíce), srpen (7,8 tisíce), září (6,8 tisíce).

(ČSÚ, Pohyb obyvatelstva – rok 2013, 2014)

Graf 1: Sňatečnost v letech 2005-2013

Zdroj: ČSÚ, Stav a pohyb obyvatelstva, 2005 -2013

4. Rozvod

Rozvod se jako akceptovatelná forma ukončení manželství začal rozšiřovat až v minulém století. V roce 1999 byl americkou socioložkou Karlou Hackstaffovou zaveden termín “kultura rozvodovosti“. Ten označuje skutečnost, že rozvod je společností vnímán jako možné řešení neuspokojivého vztahu a nenese s sebou stigma neúspěchu či prohry. (Kramulová, 2012, s. 22)

Rozvod zasahuje do života partnerů, jejich dětí a okolí velmi výrazně. Jestliže se rozvádí bezdětné manželství, může to být stresující a bolestivý zážitek, ale je to převážně osobní věc těchto dvou osob. Pokud však manželé během společného života přivedli na svět alespoň jednoho potomka, přihlíží tomu bohužel také a je velmi důležité, aby se rozvádějící dokázali domluvit, jak své dítě, popř. děti, budou vychovávat po rozvodu. Proces rozvodu přináší do dětského života spoustu změn a je možné, že se děti rozvedených rodičů budou s problémy potýkat celý život. Každý rodič by si měl uvědomit, že po rozvodu přestávají být dva lidé manželé, ale rodičovská role je doživotní a dítě má právo na oba rodiče.

„Stejně jako voják zažívá i po letech muka v důsledku posttraumatického stresu z hrůz, které zažil, může i dítě s odstupem let a desetiletí zažívat ozvy dávných duševních zranění, jichž bylo v době opatrovnického soudu svědkem.“ (Sakař, 2012, s. 59) Tuto tragickou zkušenost později vnímá jako varování před riziky dlouhodobých vztahů a může ji využít ve prospěch změny k lepšímu, nebo se bohužel scénář opakuje i s jeho partnerem a dětmi.

V České republice probíhá rozvod před soudem a může mít podobu sporného rozvodu, nebo na základě dohody manželů.

4.1. Historický vývoj rozvodu

Na počátku našich kulturních dějin Starý zákon sankcionoval v případě nevěry zrušení manželství ukamenováním ženy. Mírnější formou byl prodej nebo postoupení ženy jinému muži, přípustné bylo také zapuzení. (Možný, 2008, s. 204)

Zánik manželství je též zmiňován v kanonickém právu, které se především orientovalo na stálost manželského svazku mezi mužem a ženou. Kanonické právo

vycházelo z křesťanské věrouky a „*manželství bylo chápáno jako posvátný svazek, u kterého rozvod, v dnešním slova smyslu nebyl přípustný.*“ (Klabouch, 1962, s. 65) Nerozlučitelnost manželství bylo možno obejít tak, že bylo prohlášeno za neplatné (muž měl jiný manželský svazek, byl impotentní, svazek byl v přímé příbuzenské linii, atd.). Právní důsledky podobné dnešním rozvodům měla pouze rozluka, která byla vykonávána jen ve výjimečných případech, zpočátku se souhlasem papeže a později biskupa. Ale ani po rozvodu nelze již uzavřít nový církevní sňatek. (Možný, 2008, s. 206)

Přelom v dějinách manželského práva znamenal 16. leden 1783. Tzv. manželský patent Josefa II. z tohoto roku definoval manželství jako občanskou smlouvu. Uznával instituci rozvodu manželů od stolu i lože. Rozloučené manželství mohlo být obnoveno.

„*Po první světové válce a vzniku Československa čekalo na rozluku už 100 000 párů.*“ (Klabouch, 1962, s. 226) V květnu 1919 byl přijat zákon liberalizující možnosti rozluky a tím i opětovné manželství. Manželská novela byla velmi revoluční v tom, že vůbec poprvé v českých dějinách umožňovala rozluku všech. (Možný, 2008, s. 207)

Právo na rozvod začalo být velmi zdůrazňováno po druhé světové válce. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, byl schválen v rámci tzv. právnické dvouletky a nabyl účinnosti dne 1. 1. 1950. Stanovil jediný důvod rozvodu a to trvalý a hluboký rozvrat vztahů. Zrušil institut rozvodu od stolu a od lože a také přestal rozlišovat mezi pojmy rozvod manželství a rozluka, použit byl pouze pojem rozvod, který nahradil původní pojem rozluka.

Následující platnou úpravou českého rodinného práva byl zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který nabyl účinnosti 1. 4. 1964. V současnosti je tento zákon zrušen a nahrazen k 1. 1. 2014 nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Aktuálně mohou jak ženy, tak muži uzavírat nové sňatky bez limitů. O rozvod lze požádat i proti odporu druhé strany, zpřísněn je rozvod manželství s dětmi. (Možný, 2002, s. 172-175)

4.2. Definice rozvodu

Rozvod je dle sociologického slovníku „*chápán jako právní zrušení manželství během života obou partnerů, jemuž předchází jeho reálný rozpad*“ [...]. „*Rozpad manželství za života manželství nemusí být ovšem spojen s právním aktem.*“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 955)

Rozvod je významná událost, s řadou sociálních důsledků. Patří sem především celkové narušení fungování rodiny, výchova dětí, změna ekonomického i sociálního statusu a může také dojít ke změně zaměstnání či způsobu života. Zároveň je rozvod chápán jako možnost změnit životního partnera, preferovat emociální a erotické pohnutky před pohnutkami racionálními a praktickými. (Matoušek, 2003)

Mnozí autoři řadí rozvod mezi jevy sociální patologie. Rozvod má početné a rozporuplné charakteristiky, lze jej považovat za základní sanační opatření, které má zamezit určité disharmonii a konfliktům mezi manželi, ukončit problematické soužití a umožnit nové životní vyhlídky. Ovšem ne vždy jsou tyto předpoklady, pro které je rozvod akceptován, naplněny a místo pozitivních změn dochází k dalšímu stresu a frustraci i v období po rozvodu. (Matějček, Dytrych, 2002, s. 39)

„Rozvod je tedy formálně právním ukončením manželského vztahu dvou jedinců,“ který je krajním řešením v procesu manželského rozvratu. Je deklarován tím, že je podána žádost o rozvod, *„proběhne rozvodové řízení a do celého děje, který byl předtím pouze součástí rodinného života, vstupuje úřední instituce, jako např. soudy, orgán sociálně právní ochrany dětí, právníci, aj.“* (Matějček, Dytrych, 1994, s. 134)

Je však nutné si uvědomit, že kromě rodin, které se rozvedly, existuje i velký počet nepříliš dobře zjištěných rodin, které se nacházejí v trvalém rodinném rozvratu s podstatně narušenými rodinnými funkcemi. Bohužel, ale o rozvod z nejrůznějších důvodů nezažádají. *„Někdy hovoříme o rozvodu nedeklarovaném.“* (Matějček, Dytrych, 1994, s. 134)

4.3. Pojem rozvodovost

Podle sociologického slovníku je rozvodovost definována jako *„společenský a demografický jev hromadného charakteru, odvozený od rozvodu jako demografické události.“* (Velký sociologický slovník, 1996, s. 955)

3.4.1. Rozvodovost v České republice

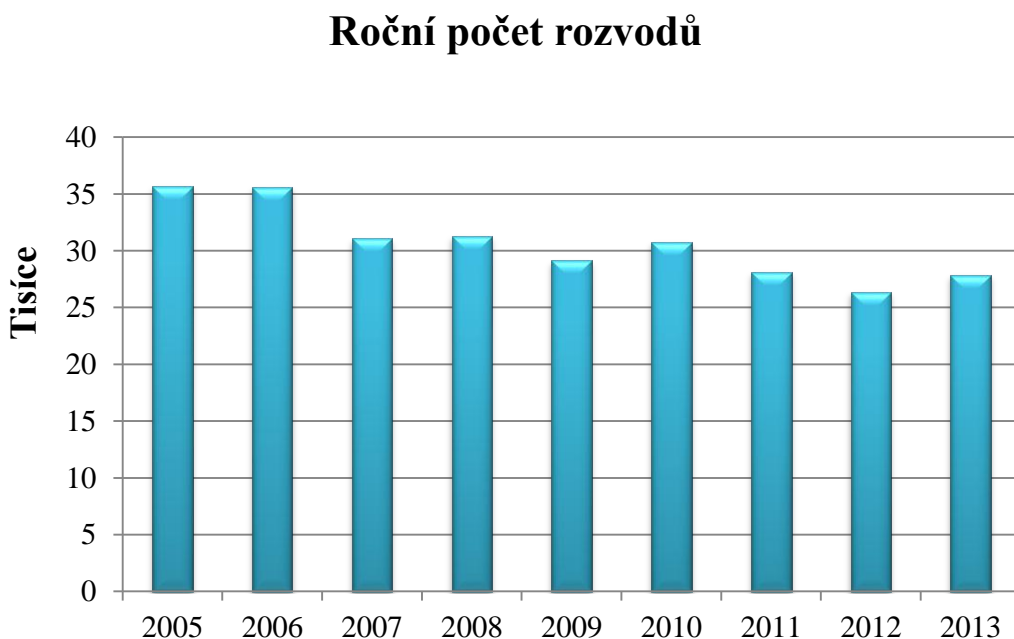
Mladí lidé, kteří si v dnešní době hledají partnera, vědí jak nebývale vysoká je rozvodovost. Pravděpodobnost toho, že manželství zanikne rozvodem, u nás stále stoupá. *„Česká populace ve svém rozvodovém chování sleduje zhruba vzorce chování*

typické pro celou Evropu a v širším slova smyslu pro celou západní civilizaci.“ (Možný, 2008, s. 209) Z Národní zprávy o rodině vyplývá, že „úroveň rozvodovosti tradičně determinuje rozvodovost v prvních čtyřech letech manželství.“ (Národní zpráva o rodině, 2004)

Rozvodovost je velice významným ukazatelem ve společnosti. Znárodnuje, jak je rodina stabilní, ukazuje změny obvyklých morálních kritérií, ekonomických situací, apod. (Velký sociologický slovník, 1996) Česká republika patří v Evropě k zemím s nejvyšší rozvodovostí. Rozvod dopadá téměř na každé druhé manželství. Rozvodovost je také úzce spjata s výchovou dětí i zaměstnaností žen, ze kterých se po rozvodu stávají samoživitelky. Rozvod většinou také negativně dopadá na porodnost, ovšem na druhou stranu rozvedený jedinec hledá nové manželství a s tím spojené rození dětí.

Podle ČSÚ se počet rozvodů v roce 2013 meziročně zvýšil o 1,5 tisíce. Bylo rozvedeno **27 895** manželství, z těchto případů šlo převážně o první rozvod u obou manželů. Nejvíce rozvodů nastalo po čtyřech až šesti letech trvání manželství. (ČSÚ, Stav a pohyb obyvatelstva, 2013)

Graf 2: Rozvodovost v letech 2005 -2013

Zdroj: ČSÚ, Stav a pohyb obyvatelstva v ČR 2005 -2013

V letech 2005 – 2013 klesla rozvodovost na své minimum v roce 2012, kdy bylo rozvedeno “pouze“ **26 402** párů. Oproti tomu nejvíce rozvedených párů bylo podle ČSÚ v roce 2005 a to **35 698**. Nejvíce žádostí o rozvod podali ženy v roce 2007 s celkovým počtem **20 543**. Muži žádali nejčastěji o rozvod v roce 2008 a to v **10 952** případech. Naopak nejnižší počet žádostí o rozvod byl podle ČSÚ zaznamenán v roce 2012 a to jak u mužů **9 404**, tak žen **16 998**. Z tabulky vyplývá, že častěji žádají o rozvod ženy a to až o 30% více než muži. (ČSÚ, Stav a pohyb obyvatelstva v ČR 2005 -2013, 2014)

Tabulka 1: Vývoj rozvodovosti v letech 2005 – 2013

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet rozvodů	35 698	35 638	31 129	31 300	29 133	30 783	28 113	26 402	27 895
Na návrh MUŽE	neuveďeno	neuveďeno	10586	10 952	10 291	10 653	9 946	9 404	9 850
Na návrh ŽENY	neuveďeno	neuveďeno	20 543	20 348	18 842	20 130	18 167	16 998	18 045

Zdroj: ČSÚ, Stav a pohyb obyvatelstva v ČR 2005 -2013

Tabulka 2: Rozvodovost podle regionů soudržnosti krajů a okresů v letech 2005 – 2013

Rok	Umístění dle krajů České republiky			
	1. místo	2. místo	3. místo	14. místo
2005	Vysočina (1 384)	Karlovarský (1 391)	Pardubický (1 580)	Moravskoslezský (4 711)
2006	Karlovarský (1 286)	Vysočina (1 338)	Pardubický (1 496)	Moravskoslezský (4 698)
2007	Karlovarský (1 111)	Vysočina (1 252)	Pardubický (1 400)	Moravskoslezský (3 874)
2008	Karlovarský (1 155)	Pardubický (1 292)	Vysočina (1 343)	Moravskoslezský (3 964)
2009	Karlovarský (1 100)	Vysočina (1 157)	Pardubický (1 361)	Středočeský (3 541)
2010	Karlovarský (1 028)	Pardubický (1 281)	Vysočina (1 328)	Středočeský (4 130)
2011	Karlovarský (981)	Vysočina (1 105)	Pardubický (1 258)	Středočeský (3 615)
2012	Karlovarský (880)	Vysočina (995)	Liberecký (1 142)	Středočeský (3 614)
2013	Karlovarský (879)	Vysočina (1 125)	Pardubický (1 257)	Středočeský (3 793)

Zdroj: ČSÚ, Stav a pohyb obyvatelstva v ČR 2005 -2013

Z hlediska regionů v České republice je podle ČSÚ nejnižší rozvodovost v **Karlovarském kraji**. Druhé místo obsadil kraj **Vysočina**, který zaznamenala nejnižší rozvodovost v roce 2005. Třetí místo patří ve většině případů **Pardubickému kraji** a jednou se zde umístil i kraj **Liberecký**. Na posledním čtrnáctém místě se v letech 2005-2008 držel **Moravskoslezský kraj** a v letech 2009-2013 jej nahradil kraj **Středočeský**. (ČSÚ, Stav a pohyb obyvatelstva v ČR 2005 -2013, 2014)

4.4. Příčiny rozvodů

Každý rozvod má své specifické příčiny, průběh a stejně tak lze klasifikovat i jeho důsledky. Příčin rozvodů existuje nesčetné množství. Nyní se pokusím nastínit oblasti života rodiny, které jsou předmětem nejčastějších sporů.

V posledních padesáti letech došlo k velmi významné proměně manželství. Tato skutečnost souvisí se změnou společenského postavení žen, které již nejsou podřízené svým manželům, jak tomu bylo v minulosti. V současnosti, lidé očekávají rovnoprávnější postavení, kdy oba manželé pracují a zároveň se starají o děti. Stabilita vztahu také není to nejdůležitější. Za základ se dnes považuje citové uspokojení a sexuální vztahy. *„Lidé nečekají, že majetek, práce a bohužel i manželství budou mít dlouhého trvání. Z toho pramení, že dnešní manželství je uzavíráno s vědomím, že je snadné ho ukončit.“* (Smith, 2004, s. 16)

Další vážnou a v poslední době velice diskutovanou příčinou je ekonomika. Nedostatek financí rodiny, který v době ekonomické krize není ničím neobvyklým, *„vede k oživení pocitů úzkosti a k ohrožení základních potřeb, kterými jsou jistota a bezpečí.“* (Matějček, Dytrych, 2002, s. 9) Průzkumy ukazují, že počáteční manželská solidarita může v důsledku nedostatku financí selhat a partner se samostatně pouští do hledání východiska, bez ohledu na rodinu. Čím silnější se jeví potřeba naplnění finančních potřeb, tím závažnější mohou konflikty a ohrožení rodiny. (Matějček, Dytrych, 2002, s. 9-10)

„Mnoho manželů si stěžuje na postupující všednost manželství, na to, že nezažívají nic nového, že jde o podivnou šedivou životní rutinu ve smyslu „ráno do práce, odpoledne a večer s dětmi,“ práce kolem domácnosti, ekonomické starosti a nic dál.“ (Matějček, Dytrych, 2002, s. 14) Najednou se ztrácí schopnost tvořit si představu budoucnosti, mizí radost z realizace dříve vytyčených cílů a partner i rodina se přestávají zdát zajímaví. Rodinný život se mění ve stereotyp, který často ústí v citový chlad a pozvolna dochází k odumírání citového i sexuálního života. Zkrátka manželství je považováno spíše za povinnost než radost a jeden z hlavních smyslů života. Často se stává, že manželé ani nedovedou pojmenovat, že jde o odcizení a ztrátu společných zájmů. (Matějček, Dytrych, 2002, s. 14-15)

Dalším velmi zásadním důvodem, který často vede k rozpadu manželství, jsou emoční problémy přetrvávající z dětství. *„Tyto problémy výrazně ovlivňují vzájemné chování lidí zvláště v blízkém vztahu. Jde o to, že do nového vztahu si všichni přinášíme zkušenosti z dětství, ať už chceme nebo ne opakujeme zažitá modely, nebo chceme, aby byly naplněny potřeby, které nebyly naplněny v dětství.“* (Smith, 2004, s. 17)

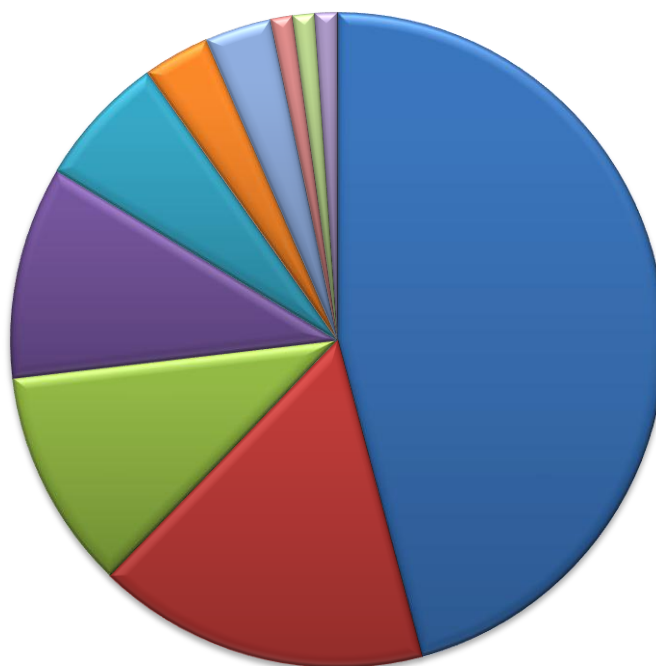
Příkladem může být žena, která je vychována ve strachu z otce. U takové ženy se mohou objevit reakce s přehnanými obavami, pokud partner zakřičí nebo muž, kterého v dětství zavrhl matka, bude přehnaně citlivý na cokoliv, co by mohlo ohrozit jeho nízkou sebedůvěru. *„Poměrně běžnou situací je, že jeden z partnerů cítí potřebu vztahu naplněného láskou a v důsledku toho vidí partnera přes růžové brýle, nikoli takového jaký doopravdy je. Tito partneři vstupují do manželství, aniž by se dobře znali a od vztahu očekávají nereálné.“* (Smith, 2004, s. 17)

Mnohé obtíže manželských vztahů pramení také ze způsobu komunikace. *„Nefunkční komunikace, v jejímž důsledku vzniká citová propast mezi manžely, často bývá zásadním činitelem rozpadu manželství.“* Manžel, který svou ženu již tolik nemiluje, ji mnohdy přehlíží a neposlouchá. U manželky se mohou objevit obdobné pocity, ale dává je najevo soustavnou kritikou a znechucením. Propast mezi manželi se stále více prohlubuje, až je téměř nemožné ji překonat. Komunikace má velké množství podob. *„S jistotou však můžeme říci, že neexistuje manželství bez konfliktů, ovšem abychom mohli dále růst a rozvíjet se, je velmi důležité se s těmito konflikty naučit žít a dělat vzájemné kompromisy.“* (Smith, 2004, s. 20-21)

V České republice se jako nejčastější důvod rozvratu manželství potvrzuje obecná příčina (“rozdílnost povah, názorů a zájmů“ a “ostatní příčiny“). Na druhém místě je podle údajů ČSÚ nevěra. Dále jsou konkrétně jmenovány důvody, jako jsou alkoholismus, neuvážený sňatek, nezájem o rodinu, zlé nakládání, odsouzení za trestný čin, zdravotní důvody a sexuální neshody. Velké procento zavinění rozvodu se také soudu nepodaří zjistit vůbec. (ČSÚ, Rozvodovost, 2013)

Graf 3: Rozvody podle příčiny v roce 2012

Podíl příčin rozvodů v roce 2012 podle hlášení ČSÚ

■ rozdílnost povah, názorů a zájmů	■ ostatní příčiny
■ soud nezjistil zavinění	■ nevěra
■ alkoholismus	■ neuvážený sňatek
■ nezájem o rodinu	■ zlé nakládání
■ sexuální neshody	■ zdravotní důvody

Zdroj: ČSÚ, Rozvodovost, 2013

4.4.1. Rozvod a nezletilé dítě

Negativním jevem porevolučního vývoje české společnosti se stala rostoucí úroveň rozvodovosti, která se promítla do zvyšujícího se počtu dětí vyrůstajících jen s jedním rodičem. Bohužel přibývá dětí, které mají ve své rodinné anamnéze rozvodovou zkušenost. (Kramulová, 2012, s. 22) Tento stoupající trend se v zastavil roce 2008. V roce 2013 vyrůstalo v neúplné rodině 13,4 % dětí do 15 let. „Podíl dětí žijících s jedním rodičem je u nás nižší než je průměr za celou Evropskou unii, ve srovnání s jednotlivými evropskými zeměmi dosahuje Česká republika obdobných hodnot jako Německo nebo Španělsko,“ upřesňuje analytička Českého statistického úřadu Iva Kohoutová. (ČSÚ, Do manželství mladí lidé nespíchají, 2014)

Tabulka 3: Rozvodovost podle počtu nezletilých dětí v letech 2005 – 2013

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet rozvodů	35 698	35 638	31 129	31 300	29 133	30 783	28 113	26 402	27 895
Počet rozvodů bez dětí	16 488	16 635	12 721	13 105	12 282	13 143	12 282	11 213	12 024
Počet rozvodů s dětmi	19 210	19 003	18 408	18 195	16 851	17 640	15 831	15 189	15 871
1 dítě	10 872	11 004	10 345	10 358	9 533	9 853	8 948	8 292	8 591
2 děti	7 376	7 085	7 189	6 989	6 538	6 903	6 074	6 146	6 436
3 a více dětí	962	914	874	848	780	884	809	751	844

Zdroj: ČSÚ, Stav a pohyb obyvatelstva v ČR 2005-2013

Z tabulky vyplývá, že mezi roky 2005-2013 byl nejnižší počet rozvodů s dětmi v roce 2012, kdy se rozvedlo **11 213** párů s dětmi. Oproti tomu nejvíce rozvedených rodin s dětmi bylo podle ČSÚ v roce 2005 a to **19 210**. Nejvíce se rozvádějí rodiny s jedním dítětem, dále pak se dvěma dětmi a na posledním místě jsou to rodiny se třemi a více dětmi. (ČSÚ, Stav a pohyb obyvatelstva v ČR 2005-2013, 2014)

4.5. Aktuální právní úprava rozvodu v České republice

Legislativní ukotvení rodinného práva prošlo v letošním roce velmi výraznou změnou. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině byl od 1. 1. 2014 nahrazen **zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník**, který se zabývá českým občanským právem a je rozdělen do pěti částí o 17 hlavách. Rodinné právo se nachází ve druhé části občanského zákoníku a je složeno z pěti hlav. Pro nás je v této kapitole zásadní díl pátý s názvem Zánik manželství. Podle občanského zákoníku může být manželství rozvedeno pouze z důvodů, které jsou stanoveny zákonem. (§ 754 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012)

V rámci významných změn rodinného práva je také potřeba zmínit novelu zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, která nabyla účinnosti od 1. 8. 1998. Od této doby probíhá rozvod zpravidla ve dvou etapách, dříve se v jednom soudním řízení rozhodovalo o rozvodu i o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. V současnosti se manželé soudí dvakrát.

Nejdříve soud v opatrovnickém řízení rozhodne o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu a až poté v občanskoprávním řízení rozhodne o návrhu na rozvod manželství. V průběhu opatrovnického řízení dochází k rozhodnutí, kterému rodiči bude nezletilé dítě svěřeno do péče, jak bude přispíváno na výživu, popř. jak bude stanoven styk s dítětem tomu z rodičů, který jej nemá ve své péči. Během procesu opatrovnického řízení zastupuje nezletilé dítě opatrovník jmenovaný soudem, což bývá sociální pracovnice pověřeného úřadu. (Smith, 2004 s. 164-167) Pokud dojde ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastupovaného, jmenuje soud zastupovanému kolizního opatrovníka. (§ 460 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012) Jedním z nejvýznamnějších práv kolizního opatrovníka je právo navrhnout soudu, aby vyslovil předběžnou vykonatelnost rozsudku, jestliže by jinak

účastníkovi hrozilo nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy. (§ 162 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, 1963)

Výhodou odděleného rozhodování soudu, týkajícího se úprav poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu, je skutečnost, že o dítěti rozhoduje opatrovnický soudce. Ten má v tomto směru dostatek zkušeností a o dítěti může mít informace z předcházejících řízení. Další velkou výhodou je, že soud může upravit poměry k dítěti i pro dobu do rozvodu. O vyživovací povinnosti k dítěti může soud rozhodnout i zpětně od zahájení řízení, tedy po dobu, kterou rodič na výživu dítěte nepřispíval. Oddělené rozhodování soudu o úpravě poměrů k nezletilým dětem má také jednu nevýhodu a tou je fakt, že rozvodové řízení se tímto značně protáhne. (Hrušáková, Králíčková, 2006)

Vzhledem k tomu, že veškerá literatura i legislativa, která se zabývá rozvody, dává do popředí zájem dítěte, je důležité zmínit rovněž **sdělení č. 104/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech dítěte**. Zvláště významný je v této oblasti článek 3. „*Zájem dítěte musí být v popředí při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, zákonodárnými nebo správními orgány.*“ (Článek 3, sdělení FMVZ č. 104/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech dítěte, 1991)

Dalším velmi významným zákonem, který je vhodné zmínit, je **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**, který se zabývá ochranou práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranou oprávněných zájmů, včetně ochrany jeho jmění, volbou správného opatření, které vede k obnovení narušených funkcí rodiny a rovněž zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. (§ 1 úvodní ustanovení zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999) V popředí je vždy zájem a blaho dítěte.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Výzkum

V páté části bakalářské práce, je vysvětleno, proč jsem si zvolila právě metodu kvalitativního výzkumu. Jsou specifikovány cíle a předpoklady praktické části. Dále uvádím výběr výzkumného vzorku, charakteristiku a jeho velikost. Navazuje zvolená metoda kvalitativního výzkumu, nástroje sběru dat, představení vybraných respondentů a metoda analýzy kvalitativních dat.

Informace jsou čerpány z metodologických dokumentů, kterými jsou „Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu“ (Miovský, 2006) a „Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace“ (Hendl, 2005).

5.1. Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum jsem volila proto, abych mohla lépe porozumět a blíže zkoumat vybrané respondenty. Záměrem bylo získat informace, které obsahují prožitky a pocity, konkrétních respondentů.

Několik charakteristik kvalitativního výzkumu a jeho výsledků:
(Miles a Creswell 2003, Huberman 1994, Bogdan, Biklen 1992)

- Kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího a konkrétního kontaktu s terénem nebo situací jedince či skupiny jedinců.
- Používají se relativně málo standardizované metody získávání dat a hlavním instrumentem je výzkumník sám.
- Typy dat v kvalitativním výzkumu zahrnují přepisy terénních poznámek z pozorování a rozhovorů, fotografie, audio a videozáznamy, deníky, osobní komentáře, poznámky, úřední dokumenty, úryvky z knih a všechno to, co nám přibližuje všední život zkoumaných jedinců.
- Hlavním úkolem je objasnit, jak se respondenti v daném prostředí a situaci chovají a jak organizují své všední interakce a aktivity.
- Kvalitativní výzkumník nesestavuje konkrétní skládanku ze získaných dat, ale spíše konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu celého procesu.
- Výzkumník vytváří podrobný popis toho, co pozoroval a zaznamenal.

Pomocí obrázku číslo jedna uvedu, co můžeme vidět jako výhodu, nebo naopak nevýhodu, při použití metody kvalitativního výzkumu.

Obrázek 1: Přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu

Přednosti kvalitativního výzkumu	Nevýhody kvalitativního výzkumu
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu. ▪ Zkoumá fenomén v přirozeném prostředí. ▪ Umožňuje studovat procesy. ▪ Umožňuje navrhnout teorie. ▪ Dobře reaguje na místní situace a podmínky. ▪ Hledá lokální (idiografické) příčinné souvislosti. ▪ Pomáhá při počáteční exploraci fenoménů. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí. ▪ Je těžké provádět kvantitativní predikce. ▪ Je obtížnější testovat hypotézy a teorie. ▪ Analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy. ▪ Výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.

Zdroj: Hendl, 2005, s. 52

5.2. Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, zda rodina a případný rozvod rodičů ovlivňuje jejich dospělé děti v partnerských vztazích a jak se potomci z rozvedených i úplných rodin staví v dospělosti k instituci manželství jako takové.

Díličními cíly je získat respondenty splňující uvedené charakteristické znaky, odhalit a popsat možné dopady rozvodu, zajistit validitu, rehabilitu a praktičnost výzkumu.

2.5.1. Předpoklady

- Myslím si, že celkově mladí lidé dávají přednost svým zájmům před založením rodiny.
- Předpokládám, že lidé z rozvedených rodin mají větší problémy v budoucnu navázat partnerský vztah z důvodu obav z rozvodu.
- Podle mě, lidé z rozvedených rodin dávají v dospělosti větší přednost kariéře před založením rodiny.

5.3. Výběr výzkumného vzorku, charakteristika a jeho velikost

Svou pozornost jsem ve výzkumu zaměřila na dvě kategorie dospělých jedinců. První skupinu tvoří dospělé osoby, které mají zkušenost s rozvodem svých rodičů během dospívání, do druhé skupiny spadají dospělé osoby z úplných rodin. Oblast výzkumu jsem volila především na základě vlastních zkušeností, jelikož jsem v přímém kontaktu s dospělými i dětmi jak z rozvedených, tak úplných rodin. Dle mého názoru, byl zážitek z rozvodu pro respondenty z mého okolí velmi stresující a jsou poznamenáni na celý život.

Z etické stránky jsem se snažila vyvarovat jakékoli újmě, která by mohla být respondentům způsobena. Bylo důležité nejprve získat dobrovolný souhlas účastníků se samotným výzkumem, audiozáznamem a následným zpracováním získaných dat. Veškerá data jsem zpracovávala anonymně a neuvádím pravá jména účastníků.

Respondenti byli do výzkumu vybráni podle předem stanovených kritérií. Hlavními kritérii byl rozvod rodičů v období dospívání⁴ nebo dospívání strávené v úplné bezproblémové rodině. Věkovou hranici dospívání jsem volila proto, aby si respondenti rodinné prostředí dobře pamatovali. Respondenti se také v současnosti museli nacházet v období časně a střední dospělosti, konkrétně mezi 25 – 45 lety. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 167) Nedílnou podmínkou bylo, aby rozvod rodičů proběhl nejméně 3 roky před zařazením respondentů do výzkumu. To z toho důvodu, aby měli respondenti čas se s rozvodem rodičů vyrovnat a pokud možno získat na něj nadhled. (Matoušek, 2003) Do výzkumu byly přednostně zařazeni respondenti, kteří žijí v manželském svazku, jsou rozvedeni nebo žijí či žili v trvalém partnerském vztahu minimálně 5 let.

Výběr účastníků výzkumu probíhal pomocí **metody záměrného (účelového) výběru**. To znamená, že byli vybráni pouze jedinci, kteří splňovali přesně stanovená kritéria a byli ochotni se do výzkumu zapojit. Konkrétní varianta, kterou jsem zvolila je **prostý záměrný výběr**. Tento způsob výběru je uplatňován zejména v případech, kdy není potřeba velký výběrový soubor a osoby spadající do základního souboru jsou snadno dostupné. (Miovský, 2006, s. 134-136)

⁴ Období dospívání, které je určeno pro většinu jedinců ve věku 11-22 let. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 143)

Všichni vybraní respondenti byli dopředu osloveni, byl jim objasněn cíl výzkumu, jeho etické otázky a také jim byla nechána doba na rozhodnutí, zda se chtějí výzkumu účastnit. Neopomněla jsem též zodpovědět všechny dotazy, které respondenty zajímaly.

Dohromady bylo osloveno čtrnáct respondentů, sedm mužů a sedm žen. Z celkového počtu se jeden respondent, pocházející z úplné rodiny, po seznámení s výzkumem odmítl zapojit. Odůvodnění bylo to, že jeho dětství i dospívání nebylo, tak ideální jak si mohou ostatní myslet a nemá zájem své zážitky s nikým sdílet. Další respondentka odmítla účast během rozhovoru. Odůvodnění v tomto případě znělo, že s životní zkušeností rozvodu není dodnes smířena, tak jak si myslela a rozhovor na dané téma v ní vyvolává nepříjemné vzpomínky. Během výzkumného šetření se bohužel vyskytla i situace, kdy se respondentka nečekaně ocitla během jednoho měsíce v rozvodovém řízení a ve výzkumu odmítla dále pokračovat.

Výzkumný vzorek po odstoupení tří účastníků zahrnuje šest respondentů z rozvedených rodin a pět respondentů z úplných rodin. Jsou zastoupena obě pohlaví, s minimální převahou mužské části, šest mužů a pět žen, vzorek je tedy generově vyvážený. Celkem se výzkumu zúčastnilo jedenáct respondentů a jejich průměrný věk byl třicet čtyři let. Pro zachování anonymity byla jména respondentů změněna.

Prostředí, kde se odehrávaly rozvory, jsem vybírala podle časových možností samotných respondentů. Měla jsem zájem, aby se v prostředí cítili bezpečně, uvolněně a příjemně, také jsem dbala na to, abych mohla použít diktafon mobilního telefonu a vytvořit si audiozáznam. Snažila jsem se snížit jejich ostych, při odpovídat na citlivé otázky. Každý rozhovor probíhal zvlášť, v co největším možném soukromí. Na začátku každého rozhovoru s jednotlivými respondenty jsem je seznámila s tématem rozhovoru i s tím, k jakému účelu budou získaná data sloužit. Samozřejmostí bylo zaručení anonymity a nezveřejňování poskytnutých údajů. Respondenty jsem požádala o informovaný souhlas a nabídla jim, že po zhotovení práce jim mohu poskytnout výsledky. Všechny respondenty jsem také požádala, zda mohu rozhovor zaznamenávat na diktafon nacházející se v mobilním telefonu. S tímto přístupem neměl žádný respondent sebemenší problém.

5.4. Zvolená metoda a nástroje sběru kvalitativních dat

Na obrázku číslo dva jsou stručně charakterizovány hlavní kvalitativní metody, které je možné při výzkumu využít.

Obrázek 2: Vlastnosti základních metod kvalitativního přístupu

Metoda	Vlastnost	Výhoda
pozorování	delší období kontaktu	pochopení subkultury
texty a dokumenty	rozbor významu, organizace a použití	teoretické porozumění
interview	relativně nestrukturované	porozumění zkušenosti
audio- a videozáznamy	přesná transkripce přirozených interakcí	porozumění průběhu interakcí

Zdroj: Hendl, 2005, s. 50

Metodou kvalitativního výzkumu, kterou jsem použila pro svou praktickou část je **interview** v kombinaci s **audiozáznamem**. Interview patří mezi nejobtížnější, ale současně také mezi nejvýhodnější, metody k získávání kvalitativních dat. (Miovský, 2006, s. 159)

Konkrétně **polostrukturované interview** neboli rozhovor, jenž je zřejmě nejrozšířenější podobou interview, jelikož dokáže řešit mnoho nevýhod jak nestrukturovaného, tak plně strukturovaného interview. Rovněž vyžaduje podle Miovského náročnější technickou přípravu oproti nestrukturovanému. Vždy jsem měla možnost upřesnění a vysvětlení odpovědi účastníka. Mohla jsem si ověřit, jak danou věc myslí pomocí doplňujících otázek. Což se ukázalo jako velmi užitečné při zpracování a analýze dat.

Hlavním cílem bylo zaměření se na prožitek daného respondenta. Pocity spojené s dospíváním, navazováním vztahů, vstupem do manželství, popř. vlastním rozvodem, pomocí polostrukturovaného rozhovoru, mi umožnilo do dané problematiky proniknout hlouběji.

Polostrukturované interview se skládalo z otevřených otázek, které byly dle potřeby doplněny záměrnými konkrétními otázkami. Otázky byly tvořeny dle poznatků získaných při zpracování teoretické části. Následně byly prokonzultovány s přáteli, kteří zažili rozvod i výchovu v úplné rodině, ti jej obohatili o své postřehy a tím vznikla

finální verze otázek. Finální otázky k rozhovoru měli nakonec dvě verze, jednu pro respondenty z úplných rodin obsahujících devatenáct otázek a druhou pro respondenty z rozvedených rodin čítající dvacet jedna otázek. K otevřeným otázkám jsem přiřadila několik doplňujících týkajících se vzdělání, bytové situace, zda žijí ve městě či na venkově, atd.

Celkem jsem absolvovala s respondenty jedenáct polostrukturovaných rozhovorů. Snažila jsem se, aby každý rozhovor proběhl stejným způsobem. Respondentům jsem přislíbila, že data nebudou zveřejňována nikde jinde než v rámci výzkumného šetření. Respektovala jsem jejich autonomii a pracovala pouze s informacemi, které mi dovolili použít v mé bakalářské práci. Zároveň bylo všem účastníkům výzkumu zajištěno, že je v žádném případě nepoškodí.

Průměrně interview probíhalo zhruba třicet minut, převážně v závislosti na pohlaví daného respondenta. Ženy měly totiž tendenci přiblížit mi všechny souvislosti s daným tématem, oproti tomu muži odpovídali spíše krátce a věcněji. Nejdelší rozhovor čítal devadesát minut, nejkratší trval pouhých patnáct minut. Rozhovory jsem si nahrávala pomocí diktafonu v mobilním telefonu.

5.5. Představený vybraných respondentů

V této podkapitole uvádím, zda daný respondent pochází z úplné nebo rozvedené rodiny, jaký je jeho aktuální věk, zda pracuje či studuje a současné podmínky bydlení. V případě respondentů z rozvedených rodin uvádím, v jakém věku se jejich rodiče rozvedli, se kterým z rodičů zůstali po rozvodu, důvody rozvodu, kdo o rozvod požádal a zda spolu rodiče nějakým způsobem komunikují. Dále informuji, v jakém partnerském vztahu se daný respondent aktuálně nachází, zda má děti, jaké byli jeho předešlé vztahy, nastiňuji názor respondenta na dlouhodobý vztah, manželství, založení rodiny a problematiku rozvodu.

Respondenti jsou řazeni chronologicky podle věku.

Pan Martin

Martin pochází z **rozvedené rodiny**. V současnosti mu je 25 let, studuje magisterské studium na vysoké škole, je zaměstnán a bydlí šest let se svou přítelkyní v pronajatém bytě v menším městě.

Rozvod rodičů proběhl, když mu bylo 12 let a dále žil jen s matkou a vlastní sestrou. Iniciátorkou rozvodu byla matka, důvod rozvodu byli dlouhodobé neshody mezi manžely a závislost na návykových látkách ze strany otce. Rodiče jsou rozvedeni 13 let a vůbec spolu nekomunikují. Jejich manželství trvalo 14 let.

Aktuálně je s partnerkou sedm let a je to jeho první dlouhodobý vztah, dříve neměl vztah delší než pár týdnů. Na dlouhodobé vztahy má kladný názor, záleží dle něj na oboustranné důvěře a pochopení. Do budoucna by se rád oženil se současnou přítelkyní a založil s ní rodinu. Chtěl by se vyvarovat chybám, kterých se dopustili jeho rodiče, a jen velice nerad by řešil rozvod své vlastní rodiny.

Slečna Veronika

Veronika pochází z **úplné rodiny**. V současnosti má 27 let, letos dokončila magisterské studium na vysoké škole a za několik měsíců chce odcestovat do zahraničí, kde bude hledat práci. Aktuálně žije rok sama v pronajatém bytě v Praze. Před necelým rokem se rozešla po osmi letech s partnerem, bylo to z její vlastní iniciativy, vztah jí nebavil a nudila se stereotypem. Několikrát s partnerem probírala téma vztahu, přítel se jí snažil přizpůsobit, ale přesto ho opustila. Byl to její druhý dlouhodobý vztah, který ukončila. První vztah trval pět let. Po rozchodu s přítelem, se kterým byla osm let, prožila několika měsíční románek s mužem, který jí dlouhodobě imponoval. Přiznává, že v obou případech, kdy opouštěla dlouhodobý vztah měla “v záloze“ náhradního partnera.

Dětství a dospívání měla Veronika bezproblémové. Rodiče Veroniky spolu žijí spokojeně bez větších problémů 40 let. Jejich manželství trvá 37 let.

Na dlouhodobé vztahy má kladný názor. *„Dlouhodobé vztahy mě toho hodně naučili. Dokonce jsme s partnerem plánovali založení rodiny a stavbu rodinného domu. Už jsme měli i pozemek, povolení a zařízenou spoustu potřebných věcí. Vše se ale kvůli rychlému kariérnímu růstu přítele a mému studiu nakonec neuskutečnilo. Přestěhovali jsme se z vesnice do Prahy a náš život se stal rychlý a hektický.“* Do budoucna by se ráda vdala a měla idylickou rodinu jako její rodiče, nad tematikou rozvodu nikdy nepřemýšlela.

Slečna Lenka

Lenka pochází z **rozvedené rodiny**. V současnosti má 28 let, vzdělání ukončila základní školou, je zaměstnána a bydlí dva roky s přítelem v jeho bytě na vesnici.

Rozvod rodičů proběhl, když bylo Lence 11 let, po rozvodu žila sedm let s matkou, pak byla z domova matkou vyhozena. Iniciátorkou rozvodu byla matka, důvod rozvodu byli dlouhodobé neshody mezi manžely hlavně kvůli financím a závislost na alkoholu ze strany otce. Rodiče jsou rozvedeni 17 let a nijak spolu nekomunikují. Jejich manželství trvalo 10 let.

Lenka má v současnosti pětiletý vztah s partnerem, u kterého dva roky bydlí. Není si jista, zda ji aktuální životní situace nějak naplňuje. Neví, co opravdu chce a jak by si v životě přála žít. *„S partnerem jsem spíše proto, aby měla kde bydlet. Taký je o deset let starší a já cítím jakousi jistotu, bezpečí a jsem mu vděčna, že mi nabídl bydlení, po tom co mě matka vyhodila z bytu a neměla jsem kam jít.“*

Na dlouhodobé vztahy má neutrální názor. Má za sebou pouze několikaměsíční známosti, se současným partnerem je to její první dlouhodobý vztah. Do budoucna neví, jestli by si chtěla založit rodinu a mít děti, nevidí v tom nic pozitivního ani negativního. Momentálně si nedokáže představit, jak by se starala o děti nebo chod domácnosti. V současnosti všechny tyto “dospělácké“ záležitosti řeší její přítel, Lenka se stará pouze o svou práci a občasný úklid bytu.

Slečna Kristýna

Kristýna pochází z **úplné rodiny**. V současnosti má 30 let, vzdělání zakončila magisterským studiem na vysoké škole, je zaměstnána a bydlí dva roky se svým přítelem v pronajatém bytě na okraji Prahy.

Dětství a dospívání prožívala bez větších obtíží. Rodiče spolu žijí spokojeně bez jakýchkoli problémů 38 let. Jejich manželství trvá 35 let.

S aktuálním partnerem je Kristýna pět let. V minulosti měla tříletý a roční vztah, oba byli ukončeny z její vlastní iniciativy, nebyla ve vztazích spokojena, přestaly ji naplňovat, uspokojovat a chtěla “experimentovat“ s jinými partnery jak v otázkách sexuálních, tak zážitkových.

Na dlouhodobé vztahy má kladný názor. *„Krásným příkladem jsou pro mě moji rodiče, kteří spolu spokojeně žijí třicet osm let, mnoho mě toho o vztazích naučili.“* Do

budoucná by se ráda vdala za současného přítele a založila s ním rodinu. Chtěla by žít spokojeně a šťastně jako její rodiče, rozvodem a jeho tematikou se nikdy nezabývala.

Pan Jaroslav

Jaroslav pochází z **rozvedené rodiny**. V současnosti mu je 32 let, vzdělání zakončil bakalářským studiem na vysoké škole, je zaměstnán a bydlí tři roky sám v pronajatém bytě v menším městě.

Rozvod rodičů proběhl, když mu bylo 14 let, poté žil jen s matkou. Rozvod proběhl na návrh obou manželů, důvodem byla dlouhodobá nevěra a založení druhé rodiny ze strany otce. Rodiče jsou rozvedeni 18 let a nekomunikují spolu. Jejich manželství trvalo 14 let.

Aktuálně je sám, přítelkyně se s ním rozešla po pěti letech, protože si našla jiného partnera. Na dlouhodobé vztahy má vesměs pozitivní názor. „*Když je vztah fungující může to být skvělé.*“ Do budoucna by se rád oženil a měl rodinu. Přiznává, že po bolestivém rozchodu s přítelkyní má problém navázat dlouhodobější a fungující vztah. Má za to, že i rozvod rodičů ho ovlivnil víc než by chtěl. Navazování jakýchkoli vztahů mu činí velké problémy, nemá moc přátel a zatím měl pouze jeden dlouhodobý a vážný vztah. Ostatní vztahy, které měl, trvali v řádu dní.

Pan Aleš

Aleš pochází z **rozvedené rodiny**. V současnosti mu je 33 let, vzdělání zakončil střední školou, je zaměstnán a bydlí dva roky s přítelkyní v pronajatém bytě v Praze.

Rozvod rodičů proběhl, když mu bylo 15 let, poté žil střídavě u matky i otce. Rozvod proběhl na návrh obou manželů, důvodem byli dlouhodobé spory a nemanželské vztahy obou manželů. Rodiče jsou rozvedeni 18 let a komunikace jim nedělá problémy. Jejich manželství trvalo 20 let.

V současnosti má dva roky stálou partnerku. V minulosti byl jednou ženatý s partnerkou, kterou si vzal po desetiletém vztahu. Návrh na rozvod byl podán z jeho strany, jelikož si našel jinou partnerku. Předchozí rodinná situace ho nebavila a omezovala, cítil stereotyp a měl touhu experimentovat. Manželství trvalo pět let a s bývalou manželkou mají tříletá dvojčata, která jsou nyní ve střídavé péči matky a otce. S dětmi je rád a s láskou o ně pečuje. Dříve měl jen několika měsíční známosti.

Na dlouhodobé vztahy má neutrální názor. „*Záleží, zda to vyjde nebo ne. Případně se dá vždy přistoupit k rozvodu.*“ Do budoucna by se opět rád oženil a měl další děti se současnou přítelkyní.

Paní Lucie

Lucie pochází z **rozvedené rodiny**. V současnosti má 36 let, vzdělání zakončila magisterským studiem na vysoké škole, je zaměstnána a bydlí sama se svými pětiletými dvojčaty v pronajatém bytě v Praze.

Rozvod rodičů proběhl, když jí bylo 11 let, poté žila s matkou a občas jezdila na prázdniny nebo prodloužený víkend k otci. Rozvod inicioval otec, důvodem byla jeho nová partnerka, která s ním chtěla založit vlastní rodinu. Rodiče jsou rozvedeni 25 let a nekomunikují spolu, každý žije v jiné zemi. Jejich manželství trvalo 17 let.

V současnosti je paní Lucie sama. V minulosti byla dvakrát vdaná. S prvním partnerem se rozvedli po tříletém manželství na návrh obou manželů, kvůli dlouhodobým neshodám a nevěře ze strany partnera. S druhým partnerem žila osm let, z toho pět let v manželství. Návrh na rozvod byl podán ze strany manžela, jelikož si našel jinou partnerku a současná rodinná situace ho omezovala v novém vztahu. S bývalým manželem mají pětiletá dvojčata, která jsou ve střídavé péči obou rodičů.

Na dlouhodobé vztahy má neutrální názor. „*Sama jsem se vždy snažila mít dlouhodobější vztahy, tedy rok a více. Bohužel všechny zkrachovali a nejsem si jista, zda mi je jakýkoli dlouhodobý vztah souzený.*“ Budoucnost nijak neplánuje, snaží se řádně vychovávat své dvě děti a na muže po posledním bolestivém rozvodu zanevřela.

Paní Dagmar

Dagmar pochází z **rozvedené rodiny**. V současnosti má 40 let, vzdělávání zakončila střední školou, je zaměstnána a bydlí s manželem a dvěma dětmi ve vlastním bytě v menším městě.

Rozvod rodičů proběhl, když jí bylo 12 let, poté žila s matkou a občas jezdila k otci a jeho nové rodině. Rozvod byl na návrh obou manželů, důvodem byl nová partnerka otce, která byla o dvacet let mladší, toužila po větší pozornosti a založení vlastní rodiny. Rodiče jsou rozvedeni 28 let a nekomunikují spolu. Jejich manželství trvalo 20 let.

Aktuálně žije paní Dagmar dva roky v manželství, s manželem se vzali po dvacetiletém vztahu a mají dvě děti (osm let a tři roky). S manželem měla paní Dagmar první dlouhodobý vztah, dříve neměla vztah delší než pár týdnů. Na dlouhodobé vztahy má velmi pozitivní názor. *„Záleží na vzájemném respektu, úctě a ochotě občas něco obětovat ze strany nás obou, z hlediska partnerství i rodičovství. Snažím se, dětem poskytnou pohodovou a plnohodnotnou rodinu, kterou jsem nikdy neměla.“* Do budoucna by ráda měla zdravou a spokojenou rodinu jako teď. Snaží se předcházet jakýmkoli problémům, které by mohli vést k neshodám v rodině a v krajním případě k rozvodu.

Pan Lukáš

Lukáš pochází z **úplné rodiny**. V současnosti mu je 41 let, vzdělání zakončil postgraduálním studiem na vysoké škole, je zaměstnán a bydlí osmnáct let s manželkou ve vlastním domě na vesnici.

Dětství a dospívání prožíval převážně u prarodičů a to bez větších obtíží. Rodiče spolu stále žijí, i když otec několikrát matku opustil, odešel za jinou ženou a zase se k matce vrátil. Jejich manželství trvá 45 let, ovšem s menšími přestávkami díky odcházení otce.

S manželkou se rozhodli vzít po tříletém vztahu a nyní jsou manželé osmnáct let. Je to jejich první vážný a dlouhodobý vztah, který trvá dodnes. Mají spolu dva syny a jednu dceru (osmnáct, patnáct a osm let).

Na dlouhodobé vztahy má převážně kladný názor. *„Dlouhodobý vztah je hezká myšlenka, ale určitě ne za každou cenu. Když vidím, jak se matka trápí věčnými odchody a příchody mého otce je to hrozné.“* Do budoucna bych si rád udržel zdravou a spokojenou rodinu, kterou mám nyní. O rozvodu přemýšlel z hlediska vlastních rodičů, bylo by to dle něj lepší řešení, než aby se matka musela stále trápit. Vlastní rodinu by do rozvodu zatahovat nechtěl, pokud by to nebylo nezbytně nutné.

Pan Patrik

Patrik pochází z **úplné rodiny**. V současnosti mu je 43 let, vzdělání zakončil střední školou, je zaměstnán a bydlí patnáct let s manželkou ve vlastním domě na okraji Prahy.

Dětství a dospívání prožíval spokojeně se svými rodiči, bratrem a prarodiči na vesnici. Rodiče Patrika spolu žijí spokojeně bez větších problémů 45 let. Jejich manželství trvá 44 let.

S manželkou se rozhodli vzít po narození druhého dítěte, tedy po osmiletém vztahu. Nyní jsou patnáct let manželé. Ze strany Patrika jde o druhý vážný a dlouhodobý vztah, pro jeho partnerku to byl první vážný vztah. Vychovávají spolu dvě dcery (dvacet a patnáct let).

Na dlouhodobé vztahy má velice kladný názor. *„Mým největším vzorem v dlouhodobých vztazích jsou oboje prarodiče i moji rodiče. Tito lidé spolu žijí bok po boku již několik let a vždy dokázali všechno vyřešit a rozumně se domluvit. Nechápu většinu kolegů, kteří si při sebemenších problémech doma začínají hledat milenky, dokážou odejít od ženy, kterou údajně milovali a v konečné fázi často opustí i své děti.“* Do budoucna by ho napňovalo, pokud bude jeho rodina zdravá a manželka s dcerami spokojené. S tematikou rozvodu se setkal u spousty svých přátel a dost dobře tomuto řešení sporů nerozumí. Pokud by musel tento problém řešit i v jeho vlastní rodině, chápal by to jako velké selhání.

Pan Karel

Karel pochází z **úplné rodiny**. V současnosti mu je 45 let, dodělává si bakalářské vzdělání, je zaměstnán a bydlí dvacet let s manželkou ve vlastním bytě v Praze.

Své dětství a dospívání považuje za víceméně klidné. Rodiče se však často hádali, měli finanční problémy a dokonce byl otec hospitalizován v protialkoholické léčebně. Karel trávil často víkendy a prázdniny u prarodičů a dalších příbuzných rodiny. Přes všechny neshody a problémy nikdy rodiče neuvažovali o rozvodu nebo odchodu z manželství. Jejich manželství trvá 46 let.

S manželkou žije deset let, vzali jsme se po krátké známosti, jelikož otěhotněla. *„K dané situaci jsem se postavil zodpovědně a dodnes jsem rád. Svou rodinu se snažím co nejlépe ekonomicky zabezpečit, aby moje dcera nemusela vnímat hádky, které jsem*

v dětství a dospívání zažil já. Dříve jsem si prošel krátkodobými i dlouhodobými vztahy, žádný mě však nenaplňoval jako tento. Možná je to naší dcerou nebo na každého někde čeká ta pravá polovička.“ Dodává s úsměvem pan Karel. Jeho názor na dlouhodobé vztahy je pozitivní, člověk musí prý najít toho “správného panáka“, který ho podrží v jakékoli situaci.

5.6. Metoda analýzy kvalitativních dat

Analýza kvalitativních dat je „*oprávněně považována za prakticky nejobtížnější fázi realizace studie.*“ (Miovský, 2006, s. 219) Metoda, kterou jsem zvolila pro analýzu získaných dat, se nazývá **metoda kontrastů a srovnávání**. Někteří autoři upozorňují, že tato metoda by mohla být v případě kvalitativního výzkumu vnímána jako nepatřičná. „*O její užitečnosti a významu však nelze pochybovat.*“ (Miovský, 2006, s. 223) Je to velmi důležitá technika, pokud potřebujeme odlišit dvě identifikované kategorie a upozornit na rozdíly, které mezi nimi panují i přesto, že mají něco společného.

Rozhovory jsem si z diktafonu doslovně přepsala pomocí PC do Wordu. Pak jsem si každý přepis několikrát prošla a důsledně přečetla. Dále jsem si zvýraznila důležité body, které jsou přínosné pro můj výzkum. Ty jsem si poté vypsala do textového editoru. Vzájemné srovnání podobných a odlišných souvislostí mi pomohlo porozumět rozdílům mezi úplnými a rozvedenými rodinami.

6. Výsledky výzkumu

Poslední kapitola se zabývá prezentací výsledků, které jsem získala na základě kvalitativního výzkumu. Pomocí otevřených otázek měli účastníci možnost se subjektivně vyjádřit k danému tématu. Seznam předem připravených otázek mi byl jakousi pojistkou, abych nevynechala nic podstatného a pomohl mi v následném srovnání jednotlivých výpovědí.

Osobní kontakt v kombinaci s polostrukturovaným rozhovorem budil určitě větší důvěru a ochotu respondentů odpovídat. Také se ukázalo, že nad některými otázkami, které byly v polostrukturované interview se účastníci výzkumu dosud ještě nezamýšleli a hůře hledali odpověď.

V interview jsem se především zaměřila na porovnání osob z rozvedených a úplných rodin. Mou snahou bylo zjistit, zda rodina a případný rozvod rodičů ovlivňuje jejich dospělé děti v partnerských vztazích a jak se potomci z rozvedených i úplných rodin staví v dospělosti k instituci manželství jako takové.

Výsledky polostrukturovaného interview jsem si rozdělila do čtyř celků:

- pohled na dlouhodobé vztahy
- založení rodiny
- manželství
- rozvod

6.1. Pohled na dlouhodobé vztahy

Z výsledků šetření vyplývá, že respondenti z rozvedených rodin si většinou snaží udržet dlouhodobé vztahy. Hledají vhodného partnera, ke kterému přilnou a pokouší se vyvarovat vztahových chyb, jenž považovali za špatné u svých rodičů.

Jeví se, že dlouhodobého vztahu si váží více respondenti z rozvedených než z úplných rodin. Např. slečna Veronika a slečna Kristýna, dvě respondentky z úplných rodin, neměly problém odejít z několikaletých a dobře fungujících vztahů jen proto, že cítily všednost, nudu a měly zájem experimentovat. Veronika dokonce přiznává, že v obou případech, kdy se rozešla se stálým přítelem, měla v “záloze“ náhradníka. Tento jev si vysvětluji tím, že dané respondentky z úplných rodin nepoznaly stres a časté

problémy, které postihují rodinu i její okolí během rozvodu, tím pádem pro ně trvalý a dlouhodobý vztah nejspíš tolik neznamena.

Respondenti z rozvedených rodin také přiznávají, že hůře navazují partnerské vztahy než jejich přátelé, spolužáci či kolegové z práce. Nepřipadají si sebejistí a navazování nových vztahů jim trvá delší dobu. Tímto se napůl potvrzuje můj předpoklad, který zněl: „Lidé z rozvedených rodin mají větší problémy v budoucnu navázat partnerský vztah z důvodu obav z rozvodu.“ Není to ovšem z důvodu obav z rozpadu vztahů, ale spíše proto, že neumí adekvátně komunikovat a nevěří si.

Z celkového počtu jedenácti respondentů má osm respondentů pozitivní názor a tři neutrální názor na dlouhodobý vztah. Nesetkala jsem se s žádným negativním postojem k dlouhodobým vztahům.

6.2. Založení rodiny

Kromě slečny Lenky mají všichni respondenti na založení rodiny pozitivní názor. Slečna Lenka si není jista, jestli by do budoucna chtěla rodinu. Lenka: „*Nevím, jestli bych se o své děti dokázala postarat. Už dvakrát jsem podstoupila interrupci, protože jsem neměla nikoho, prostě žádnýho partnera, kterej by děti chtěl a měl o ně zájem. Vždyť já se i ve svých 28 letech cejtim, jak přerostlý dítě. Myslím, že za to může hodně matka a to v jaký rodině jsem vyrostla. Matka mě k nikdy k ničemu nevedla, neumím se o sebe sama postarat. Jakože dlouhodobý vztah dobrý, ale nic extra super na tom nevidím, stejně tak mě nic netáhne k tomu zakládat rodinu. Jsem teď v pohodě, že žiju u Jirky a on se o mě stará.*“

Pokud jsou respondenti bezdětní, rádi by založili v budoucnosti vlastní rodinu. V případě zadaných respondentů se současnými partnery. Zbylí respondenti, kteří vlastní rodinu a děti mají, jsou za ni rádi a do budoucna by se chtěli svým dětem, popř. partnerce věnovat co nejlépe.

Pokud shrnu všeobecný názor všech respondentů na založení rodiny, tak mezi respondenty z rozvedených a úplných rodin není téměř žádný rozdíl. Můj předpoklad, že mladí lidé celkově dávají přednost svým zájmům před založením rodiny, se tedy nepotvrdil. Ani druhý předpoklad, který zněl, že lidé z rozvedených rodin se v dospělosti více soustředí na kariéru před založením rodiny, nebyl potvrzen.

6.3. Manželství

Všichni respondenti přikládají manželství značnou hodnotu. Ti, kteří ještě nejsou vdaní či ženatí mají do budoucna v úmyslu tak učinit. Respondent Aleš, který byl již v minulosti jednou ženatý, nevidí v dalším manželství žádný problém. *„S bývalou manželkou nám to prostě nevyšlo. Ona chtěla vztah udržet kvůli dětem, ale myslím, že je to blbost. Prožili jsme spolu hezké chvílky, ale když jsem poznal Alici, bylo to něco neskutečného. Najednou mě současná rodina a život s manželkou přestaly bavit a omezovali mě v rozletu. Nikdy jsem si nemyslel, že by mě mohl potkat rozvod. Ale oproti rodičům jsem se takto vzniklou situaci snažil řešit s nadhledem. Bývalka mi asi rozvod nikdy neodpustí, ale o děti se snažím pečovat s láskou a dávám jim vše, co je v mých silách. Obě naše děti mám nesmírně rád a myslím si, že jsem dobrý táta.“*

S výrokem, že manželství je zastaralá instituce, nesouhlasí všichni respondenti mého výzkumu.

Při srovnání respondentů z úplných i rozvedených rodin neshledávám žádný velký rozdíl v postoji k instituci manželství jako takové.

6.4. Rozvod

Dvě respondentky o rozvodu, jako osobní životní situaci, zatím nikdy nepřemýšlely. S tématem rozvodu se však již setkaly, jelikož mají přátele, spolužáky i pracovní kolegy z rozvedených rodin.

Jeden respondent nad tématem rozvodu přemýšlel z hlediska svých rodičů. Pan Lukáš přiznává, že *„dlouhodobý vztah je hezká myšlenka, ale určitě ne za každou cenu. Když vidím, jak se matka trápí věčnými odchody a příchody mého otce je to hrozné. Sám jsem však šťastně ženatý a svou rodinu zbožňuji nejvíc na světě. Nedokážu si představit, že bychom se s manželkou někdy hádali, podváděli a byli na sebe zlí jako moji rodiče. Nikdy bych se k ženě nedokázal chovat tak, jako se chová můj otec k matce. Je to strašné ponižovat vlastní ženu nevěrou.“*

Ve výzkumu se také vyskytl jeden respondent, který řešení partnerské krize rozvodem absolutně nerozumí. Pan Patrik: *„Nechápu většinu kolegů, kteří si při sebemenších problémech doma začínají hledat milenky, dokážou odejít od ženy, kterou údajně milovali a v konečné fázi často opustí i své děti. Vždyť si přeci při svatbě řekli*

v dobrém i ve zlém. Možná je to dnešní společnost, nic není stálé tak jak bychom chtěli. Já bych svou manželku nikdy neopustil, mám s ní přeci dvě děti“

Úplně odlišný názor má pan Aleš, který pochází z rozvedené rodiny a za sebou má již také jeden vlastní rozvod. Aleš: *„Záleží, zda to vyjde nebo ne. Případně se dá vždy přistoupit k rozvodu.“*

U dvou respondentů se ukázalo, že rodiče sice nejsou rozvedeni, tzn. rodina si neprošla stresovou situací rozvodu jako takovou, ale vyskytovali finanční problémy, časté hádky, tolerovaná nevěra, popř. domácí násilí. Tito respondenti, se stejně jako respondenti z rozvedených rodin, snaží v budoucnu vyvarovat chybám, kterých se dopouštěli jejich rodiče. Přejí si harmonickou a fungující rodinu.

Nejčastější příčiny rozvodu, které uvádějí statistiky, se potvrdily i při rozvodech rodičů, popř. jejich dětí. Na prvním místě byla nevěra, dále dlouhodobé neshody, závislost na návykových látkách, alkoholu a finanční stránka. Rodiče respondentů se v průměru rozvedli po 15 letech manželství. Ve čtyřech případech návrh na rozvod podali oba manželé, ve třech případech byl iniciován rozvod ze strany otce a pouze ve dvou případech ze strany matky. Dva respondenti, kteří jsou již rozvedeni, se shodují se statistickými údaji a jejich manželství se ve třech případech rozpadlo od čtyř do šesti let od uzavření.

ZÁVĚR

Při vytváření teoretické části jsem pracovala většinou s literaturou, se kterou jsem se seznámila v průběhu svého studia na VOŠ a VŠ. Většinu informací jsem tedy již znala, nebo jsem své vědomosti rozšířila o další poznatky. Velice zajímavé pro mne byly údaje Českého statistického úřadu, které jsem si se zaujetím zpracovala do přehledných tabulek a grafů pro lepší přehlednost a pochopení. Přijde mi, že se tím teoretická část stala i zajímavější. Jako nejsložitější hodnotím v teoretické části informace týkající se legislativy. Když jsem teoretickou část začala vypracovávat, byl v platnosti zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, to se však začátkem roku 2014 změnilo, jelikož od 1. 1. 2014 vstoupil v platnost zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Během přípravy na praktickou část, mě velmi překvapilo, že někteří účastníci z úplných rodin odmítli účast. Předpokládala jsem, že jejich dospívání bylo bez větší problémů. Měla jsem pro ně ovšem velké pochopení, stejně tak, jako pro lidi z rozvedených rodin, kteří o traumatizujícím zážitku rozvodu nechtěli mluvit. Bohužel, když se jedna respondentka během měsíce ocitla v rozvodovém řízení a v započatém výzkumu nechtěla dále pokračovat, byla jsem trochu v rozpacích a nevěděla jak reagovat. Takto vzniklá situace byla i pro mne trochu složitější, ale snažila jsem se zareagovat profesionálně. Domluvily jsme se, že ve výzkumném šetření se dále účastnit nebude a s respondentkou jsme již dané téma neřešili.

Zbývající respondenti, se kterými jsem absolvovala svůj výzkum, mi byli velice otevření a každé polostrukturované interview probíhalo v přátelském duchu. Jsem moc ráda, že všichni byli tolik vstřícní a podali mi mnohdy velice důvěrné informace z jejich života.

Ze tří předpokladů, které jsem si stanovila, byl potvrzen pouze jeden, který zněl, že lidé z rozvedených rodin mají větší problémy v budoucnu navázat partnerský vztah z důvodu obav z rozvodu. Není to ovšem z důvodu obav z rozpadu vztahů, ale spíše proto, že neumí adekvátně komunikovat a nevěří si.

Dle statistik, se i mně potvrdilo, že nejčastějšími příčinami rozvodu rodičů byly dlouhodobé neshody manželů, odlišnost povah, nevěra, závislost na alkoholu a návykových látkách. Rodiče respondentů se v průměru rozvedli po 15 letech manželství. Dva respondenti, kteří jsou již rozvedeni, se shodují se statistickými údaji a jejich manželství se ve třech případech rozpadlo od čtyř do šesti let od uzavření.

Cíl bakalářské práce, který zněl porovnat osoby z rozvedených a úplných rodin, se myslím povedlo splnit. Zjistila jsem, že rozvod rodičů ovlivňuje jejich dospělé děti v partnerských vztazích stejně jako dětství a dospívání v úplné rodině. Záleží především na rodinném modelu, který měl daný respondent k dispozici. Velmi mě překvapili respondenti mužského pohlaví, kteří jsou pro svoji rodinu schopni a ochotni udělat maximum.

Závěrem bych řekla, že není tolik důležité, zda je dítě z rozvedené nebo úplné rodiny. Hodně záleží na tom, jakou má člověk povahu a sílu osobnosti. Ovlivňuje ho také to, s čím se do dnešních dní setkal, jakými partnerskými vztahy si prošel a v jakém vztahu se jedinec nachází aktuálně. V neposlední řadě je velmi důležité, zda je uspokojen svým současným životem, např. školou, zaměstnáním, bydlením, atd.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů
In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 1, ISSN 1211-1244.

ČESKO. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení
LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku ČR.

In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 1, ISSN 1211-1244.

S novelizací zákona č.162/1998 Sb., Ústavní zákon, kterým se mění Listina základních
práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 056, ISSN 1211-1244.

ČESKO. § 162 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů
ČR*, 1963, částka 56, ISSN 1211-1244

ČESKO. Sdělení federálního ministerstva č. 104/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech
dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 22, ISSN 1211-1244.

Dostupný také z: < <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sdeleni-federalniho-ministerstva-zahranicnich-veci-o-sjednani-umluvy-o-pravech-ditete-11536.html>>.

ČESKO. Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství. In: *Sbírka zákonů České
republiky*. 2006, částka 38, ISSN 1211-1244.

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
2012, částka 33, ISSN 1211-1244.

Dostupný také z: < <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>.

Použitá literatura

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Vyd. 3.
Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

DUDOVÁ, R. Kritický bod ve vztahu? Konec rodičovské dovolené. *Psychologie dnes*.
Praha: Portál, s.r.o., 2012, roč. 18, č. 7-8, s. 8-11. ISSN 1212-9607.

- DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1986. 139 s.
- DUNOVSKÝ, J. a kolektiv. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-736-7040-2.
- HORSKÝ, J., SELIGOVÁ, M., *Rodina našich předků*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 143 s. ISBN 80-7106-195-6.
- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., *České rodinné právo*. Vyd. 3. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 398 s. ISBN 80-210-3974-4.
- JANÁČEK, J. *Ženy české renesance*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1987. 269 s.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník: v manželství a rodině*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
- KALIBOVÁ, K. a spol. *Demografie (nejen) pro demografy: v manželství a rodině*. Vyd. 3. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 241 s. ISBN 978-807-4190-124.
- KIMPLOVÁ, T., *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 87 s. ISBN 978-80-7368-619-2.
- KLABOUC, J., *Manželství a rodina v minulosti*. Vyd. 1. Praha: Orbis, 1962. 281 s.
- KRAMULOVÁ, D. *Nastává soumrak manželství? Psychologie dnes*. Praha: Portál, s.r.o., 2012, roč. 18, č. 2, s. 20-22. ISSN 1212-9607.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie. 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- LOVASOVÁ, L. *Rodinné vztahy*. Vyd. 1. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 32 s. ISBN 80-86991-66-0.

- MACEK, P. *Adolescence*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN 80-717-8747-7.
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stress: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Vyd. 1. Praha: Galén, 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. 128 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 3. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 183 s. ISBN 978-80-7367-739-8.
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu: Příručka pro uživatele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s. ISBN 80-864-2905-9.
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 268 s. ISBN 978-808-6429-250.
- NOVÁK, Tomáš. *Rodičovské judo: dítě během rozvodového řízení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2000. 90 s. ISBN 80-247-0002-6.
- PÁVEK, F. *Manželství na zkoušku?* Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1987. 256 s. ISBN 23-082-87.
- PLAŇAVA, I. *Spolu každý sám: v manželství a rodině*. Praha: Lidové noviny, 1998. 218 s. ISBN 80-710-6292-8.

PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2000. 296 s. ISBN 80-7239-039-2.

PROKOP, D. Proč se nevezmou? *Psychologie dnes*. Praha: Portál, s.r.o., 2012, roč. 18, č. 2, s. 24-25. ISSN 1212-9607.

SAKAŘ, P. Rozvodová válka. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, s.r.o., 2012, roč. 18, č. 10, s. 57-59. ISSN 1212-9607.

SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. 183 s. ISBN 80-7178-906-2.

STŘELEČEK, S., a kolektiv. *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1992. 183 s. ISBN 80-852-9884-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. 285 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

Velký sociologický slovník: II. svazek P-Z. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 749-1627 s. ISBN 80-7184-310-5.

VESELÁ, R., a kolektiv. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 2. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 283 s. ISBN 80-86432-93-9.

Elektronické zdroje

ČSÚ: *Rozvodovost*. [online]. Poslední aktualizace 19. srpna 2013 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.

ČSÚ: *Do manželství mladí lidé nespíchají*. [online]. 2014 [cit. 2014-05-05]. <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/do_manzelstvi_mladi_lide_nespichaji_20140409>.

ČSÚ: *Pohyb obyvatelstva*. [online]. Poslední aktualizace 25. března 2014 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/aktual-oby>>.

ČSÚ: *Stav a pohyb obyvatelstva*. [online]. Poslední aktualizace 22. května 2014 [cit. 2014-05-22]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby032114.docx#priloha>>.

Databanka dalšího vzdělávání Andromedia.cz. [online]. ©2014 [cit. 2014-04-27].

Dostupné z: <<http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/dospely-dospelost>>.

MPSV ČR. *Národní zpráva o rodině 2004*. [online]. Poslední aktualizace 30. ledna 2013
< [cit. 2014-05-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.

Seznam použitých zkratk

Aj.	a jiné
Apod.	a podobně
Atd.	a tak dále
Č.	číslo
Event.	eventuálně
Např.	například
Obr.	obrázek
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
PC	osobní počítač
Popř.	popřípadě
S.	strana
Tj.	to jest
Tzv.	takzvaný
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Tabulka 1: Vývoj rozvodovosti v letech 2005 – 2013	34
Tabulka 2: Rozvodovost podle regionů soudržnosti krajů a okresů v letech 2005 – 2013	35
Tabulka 3: Rozvodovost podle počtu nezletilých dětí v letech 2005 – 2013	39
Graf 1: Sňatečnost v letech 2005-2013	29
Graf 2: Rozvodovost v letech 2005-2013	33
Graf 3: Rozvody podle příčiny v roce 2012	38
Obrázek 1: Přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu	44
Obrázek 2: Vlastnosti základních metod kvalitativního přístupu	47

Seznam příloh k bakalářské práci

Příloha 1: Otázky k rozhovoru s respondenty z úplných rodin

Příloha 2: Otázky k rozhovoru s respondenty z rozvedených rodin

Příloha 1: Otázky k rozhovoru s respondenty z úplných rodin

1. Věk....
2. Jméno...
3. V jakém partnerském stavu se aktuálně nacházíte?
4. Pocházíte z úplné nebo rozvedené rodiny?
5. Jaký vztah máte v současnosti s rodiči?
6. Kolik času trávíte s rodiči a zbytkem rodiny?
7. Kdo byl v dospívání vaším rodinným vzorem a je jím i v současnosti?
(odůvodněte proč)
8. Jaký je vztah vašich rodičů v současnosti?
9. Vyskytují se v rodině vašich rodičů nějaké spory?
(co je jejich příčinou, jak se k těmto situacím stavíte vy)
10. Jak dlouho trvá vztah vašich rodičů?
11. Jak se díváte na chod domácnosti vašich rodičů?
12. Zažil/a jste zklamání ze strany rodičů?
13. Řešili jste někdy své partnerské vztahy s rodiči?
(žádali jste je o radu, pomoc, atd.)
14. Srovnáváte vědomě své partnery se svými rodiči?
15. Jaký máte názor na manželství a dlouhodobé vztahy?
16. Máte-li v současnosti svou vlastní rodinu, srovnáváte ji s tou, ve které jste vyrůstali?
17. Přejete si do budoucna být stejným rodičem a mít stejně fungující rodinu?
18. Víte, zda rodiče přemýšleli někdy o rozvodu?
19. Jak vaši rodiče řeší krizové situace v rodině?

Příloha 2: Otázky k rozhovoru s respondenty z rozvedených rodin

1. Věk....
2. Jméno...
3. V jakém partnerském stavu se aktuálně nacházíte?
4. Pocházíte z úplné nebo rozvedené rodiny?
5. Jaký vztah máte v současnosti s rodiči?
6. Kolik času trávíte s rodiči a zbytkem rodiny?
7. Kdo byl v dospívání vašim rodinným vzorem a je jím i v současnosti?
(odůvodněte proč)
8. Jaký je vztah vašich rodičů v současnosti?
(jaký byl jejich vztah před rozvodem)
9. Jak dlouho trval vztah vašich rodičů?
10. Jak se díváte na chod domácnosti vašich rodičů?
(společné domácnosti před rozvodem, rozdělených domácností po rozvodu)
11. Zažil/a jste zklamání ze strany rodičů?
12. Řešili jste někdy své partnerské vztahy s rodiči?
(žádali jste je o radu, pomoc, atd.)
13. Srovnáváte vědomě své partnery se svými rodiči?
14. Jaký máte názor na manželství a dlouhodobé vztahy?
15. Máte-li v současnosti svou vlastní rodinu, srovnáváte ji s tou, ve které jste vyrůstali?
16. Přejete si do budoucna být stejným rodičem a mít stejně fungující rodinu?
17. Jaká byla příčina rozvodu vašich rodičů, kdo podal žádost o rozvod?
(vnímáte snahu některého z rodičů rozvodu zabránit)
18. Jak vaši rodiče řešili vzniklou rozvodovou situaci?
19. Měl rozvod vliv na vaši rodinu?
(kdo všechno byl zapojen do rozvodu vašich rodičů)
20. Máte pocit, že vás rozvod rodičů ovlivnil vás do budoucna?
21. Našli si rodiče nového partnera?
(jaký máte vztahy s novým partnerem vašeho rodiče, jak se k vám chová, cítíte jej jako náhradu za biologického rodiče)

